

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Lärosäte: Högskolan Dalarna

Yrkesexamen: Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3

Beskrivning

Lärarytbildningens organisation och ledning

Högskolan Dalarna (HDa) har delat in sin kärnverksamhet i tre akademier. Akademin Utbildning, hälsa och samhälle (UHS) är sedan 2014 värdakademi för hela lärarytbildningsområdet, d.v.s. för förskollärautbildningen, grundlärarutbildningen (F-3 och 4-6), ämneslärarutbildningen (7-9 och gy), yrkeslärarutbildningen samt kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). Lärarytbildningarna leds ytterst av *lärarytbildningens ledningsgrupp* bestående av akademichefen för UHS, utvecklingsledaren för lärarytbildningsområdet, chefen för Pedagogiskt utvecklingscentrum Dalarna (PUD) samt avdelningscheferna för de ämnen som medverkar i lärarytbildningarna från akademierna Utbildning, hälsa och samhälle och Humaniora och medier. Till gruppen adjungeras också forskningsledaren för forskningsprofilen Utbildning och lärande samt ordförande i Områdesnämnden för utbildningsvetenskap vid behov. En gång i månaden deltar även programansvariga för samråd. Lärarytbildningens ledningsgrupp träffas en gång i veckan för löpande samordning och beslut av mer övergripande karaktär, såsom utbildningarnas dimensionering och utbud, tjänstefördelning och särskilda satsningar inom utbildning, forskning och samverkan som berör områdets gemensamma lärarresurser. För mer långsiktiga strategi- och planeringsfrågor samlas gruppen tillsammans med programansvariga en gång per termin för en gemensam strategidag.

Den löpande driften och utvecklingen av lärarprogrammen samordnas av *lärarytbildningskansliet* som leds av utvecklingsledare och chefen för avdelningen Utbildningsvetenskap tillsammans med programansvariga, VFU-samordnare samt studieadministratör och studievägledare med ansvar för lärarytbildningen. Lärarytbildningskansliet fungerar som beredande organ inför beslut av ledningsgruppen för lärarytbildning och Områdesnämnden för utbildningsvetenskap, där även två studeranderepresentanter sitter med. Varannan vecka träffas programansvariga tillsammans med utvecklingsledaren för att diskutera utvecklingsfrågor och varannan vecka träffas hela kansliet tillsammans med chefen för avdelningen Utbildningsvetenskap för att behandla frågor som uppkommer i den löpande driften.

Varje utbildningsprogram leds i sin tur av en särskild programansvarig som ansvarar för samordning av programmets kurser, studentkontakter samt kvalitetsuppföljning inom programmet. Denna samordning sker framför allt i form av *de programmöten* som genomförs tre gånger per termin. Här deltar kursansvariga för de programgemensamma kurserna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, samt

representanter för de olika ämnesinriktningar som ingår i respektive program. Vid behov deltar även utvecklingsledare, VFU-ansvariga, internationaliseringsansvarig och avdelningschefer.

Ett övergripande akademiskt kvalitetsansvar för lärarutbildningsprogrammen innehas av *Områdesnämnden för utbildningsvetenskap*, som är det kollegiala organ som har i uppdrag att besluta om utbildningsplaner och genomföra planerad utvärdering av alla kurser och utbildningsprogram inom lärarutbildningsområdet i enlighet med fastställd sexårsplan. Förutom lärar- och studentrepresentanter har denna nämnd också en extern ledamot som representerar lärarprofessionen eller utbildningens avnämare. Liksom HDa:s övriga områdesnämnder är Områdesnämnden för utbildningsvetenskap underställd högskolans centrala Utbildnings- och forskningsnämnd (UFN) som har det övergripande kvalitetsansvaret för högskolans utbildning på grundnivå och avancerad nivå, och därmed en viktig roll i utvecklingen av högskolans regelverk för akademisk kvalitetssäkring.

Grundlärarprogrammets organisation, upplägg och inriktning

Grundlärarprogrammet vid Högskolan Dalarna (HDa) bygger på en hög grad av integrering mellan programmets olika delar. Alla kurser inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, VFU:n och det självständiga arbetet (examensarbetet) organiseras inom ramen för området pedagogiskt arbete¹, men integreras i olika grad med de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna. All VFU och det självständiga arbetet fullgörs alltid i något eller några av de undervisningsämnen som ingår i utbildningen. Därigenom uppfylls examensordningens krav på minst 165 högskolepoäng ämnesstudier med god marginal. Grundlärarprogrammets upplägg med integrering av ämnesstudier och utbildningsvetenskaplig kärna illustreras i modellen till höger.

Grundlärarutbildningen i dess nuvarande form har bedrivits sedan starten höstterminen 2011. Antagning till utbildningen sker både höst- och vårtermin och i dagsläget har grundlärarprogrammet inriktning F-3 254 registrerade studenter. Utbildningen bedrivs sedan hösten 2015 som campusutbildning med möjlighet till nätbaserade undervisningsformer under delar av utbildningen.

Grundlärarprogrammet F-3

Ämnesblock 1	Skolväsendets historia och samhällsuppdrag, 15 hp	15 hp	Termin 1
	Svenska, 15 hp	15 hp	Termin 2
Ämnesblock 2	Matematik, 15 hp	15 hp	Termin 3
	Didaktik och ledarskap 15 hp, inkl. VFU 7,5 hp	15 hp	
Ämnesblock 3	Tematisk kurs SO, NO, Teknik, 30 hp	15 hp	Termin 4
	Utveckling och lärande, 15 hp inkl. VFU 7,5 hp	15 hp	
Ämnesblock 3	Engelska, 15 hp	15 hp	Termin 5
	Svenska, 15 hp	15 hp	
	Text, kommunikation och lärande, 15 hp	15 hp	Termin 6
	Sociala relationer, konflikter och makt, 15 hp inkl. VFU 7,5 hp	15 hp	
	Matematik 15 hp	15 hp	Termin 7
	Specialpedagogik, pedagogisk dokumentation och bedömning 7,5 hp	15 hp	
Vetenskapsteori o utb.vetenskaplig forskning 7,5 hp	15 hp	Termin 8	
Examensarbete 1, 15 hp	15 hp		
Examensarbete 2, 15 hp	15 hp	Termin 8	
Utvärdering och utvecklingsarbete, 15 hp inkl. VFU 7,5 hp	15 hp		

	Ämneskurs
	Utbildningsvetenskaplig kärnkurs
	integrerad kurs

¹ Vid Högskolans Dalarna definieras pedagogiskt arbete som ett mångvetenskapligt område/ämne som omfattar teorier och metoder från olika forskningsfält där läraryrket studeras. Inom ämnets ram behandlas den pedagogiska yrkesverksamhetens praktik och teori och pedagogiska och didaktiska perspektiv vävs samman.

Förutsättningar

Personal

Totalt sett är närmare ett hundratal av HDa:s undervisande personal (lärare, forskare, doktorander) involverade i någon av grundlärarprogrammets kurser. I bifogade lärartabell redovisas dock endast den personal som återkommande medverkar i programmets kurser inom den utbildningsvetenskapliga kärnan och VFU:n samt inom de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna (inklusive det självständiga arbetet) i något av ämnena svenska eller matematik.

Vi bedömer att den vetenskapliga såväl som den professionsrelaterade kompetensen överlag är god inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Majoriteten av personalgruppen har antingen en doktorexamen eller en lärarexamen, och givet de nationella förutsättningarna har en förhållandevis stor del av personalgruppen både en lärarexamen samt en doktorexamen. En förutsättning för framtida kompetensförsörjning är dock att våra medvetna satsningar på kompetensutveckling och nyrekrytering fortsätter, detta för att vi ska uppnå de målsättningar som vi själva satt upp, dvs. att över hälften av lärarkåren inom UVK ska vara forskarutbildad i för utbildningen relevant ämnesområde (i dagsläget ca 51 %). Ytterligare en målsättning för denna lärarkår, som till viss del försvårar nyrekrytering utifrån den förstnämnda, är att minst hälften ska ha egen lärarutbildning och erfarenhet av läraryrket eller motsvarande kompetens (i dagsläget ca 75 %).

För att stärka den vetenskapliga kompetensen inom det område som vid HDa benämns pedagogiskt arbete, vilket även har huvudansvaret för den utbildningsvetenskapliga kärnan, har resurser satsats på att bygga upp en forsknings- och utbildningsmiljö som är stark nog att ansvara för sin egen forskarutbildning. Denna satsning har resulterat i att HDa sedan förra året har examenstillstånd på forskarnivå inom området pedagogiskt arbete, samt att ett tiotal lärarutbildare verksamma inom programmets utbildningsvetenskapliga kärna nyligen har genomgått, eller genomgår, forskarutbildning inom området. Till hösten utlyses ytterligare två doktorandanställningar i pedagogiskt arbete med inriktning mot språk och lärande. En stor utmaning med denna satsning på att forskarutbilda vår egen personal är dock att dessa lärare blir väldigt attraktiva på arbetsmarknaden efter disputation och att vi då inte alltid kan behålla dem vid lärosätet. Av denna anledning avsätts numera även som ett led i vår kompetensförsörjningsstrategi medel för att nydisputerade lärare ska kunna fortsätta sin akademiska forskarkarriär parallellt med sitt undervisningsuppdrag inom grundutbildningen.

I syfte att stärka den professionsrelaterade kompetensen inom programmet har ett antal nyrekryteringar av yrkesverksamma och erfarna lärare från grundskolans tidigare år genomförts, vilket gäller pedagogiskt arbete såväl som ämnena svenska och matematik. De lärare som inte har en magisterexamen sedan tidigare genomgår omgående en magister-/masterutbildning. Sammantaget är det ett tiotal lärare som genomför, eller har genomfört, en sådan utbildning under de senaste två åren. Även ett antal verksamma lärare med licentiatexamen från vår regionala forskarskola Skolnära (se mer nedan) har numera anställning på HDa då skolhuvudmännen fortfarande har svårt att erbjuda dem en tillräckligt attraktiv akademisk miljö. Denna kompetensflykt från skolan är i sig en utmaning för våra lärarutbildningar då vi ser en styrka i att även våra verksamhetsförlagda lärarutbildare har en djup akademisk kompetens. För att lösa detta problem (för lärarutbildningen såväl som för skolan) pågår ett utvecklingsarbete i samverkan med skolhuvudmännen med att konstruera en anställningsmodell med s.k. kombinerade uppdrag för forskarutbildade lärare. Målet är att de ska kunna behålla sin anställning hos huvudmannen samtidigt som de undervisar inom lärarutbildningen och bedriver forsknings- och utvecklingsarbete inom sina respektive fördjupningsområden. Modellen kommer att testas inom ramen för HDa:s försöksverksamhet med praktiska forskning 2018–2021 i samarbete med Umeå universitet.

Förutom kompetensutveckling av befintlig personal genom magister-/master-/forskarutbildning och fortsatt forskning, har lärarutbildningens ledningsgrupp sedan 2014 satsat på att systematiskt stärka lärarkårens kompetens inom vissa för programmet särskilt prioriterade områden, såsom bedömning och betygsättning, utvärdering och utvecklingsarbete samt digital och ämnesdidaktisk kompetens. Dessa

kompetensutvecklingssatsningar har genomförts i form av kollegialt lärande där grupper om tre till åtta lärare har fått ett särskilt uppdrag att läsa in sig på tidigare forskning och utvecklingsarbete inom respektive kompetensområde och utifrån dessa kunskapssammanställningar konstruera förslag på hur programmets kurser kan skapa bästa förutsättningar för studenterna att utveckla dessa s.k. nyckelkompetenser (se vidare nedan under Måluppfyllelse). Sammantaget har denna kollegiala kompetensutveckling fram till idag resulterat i ett 20-tal genomförda utvecklingsprojekt som har involverat ett 50-tal lärare.

Den sammanlagda lärarkompetensen inom programmet har successivt förstärkts sedan starten för snart sju år sedan, och vi inser betydelsen av att bedriva ett kontinuerligt kompetensutvecklingsarbete över ämnes- och akademigränserna för att försöka motverka de kompetensbrister som annars uppstår. Detta sker genom det systematiska kvalitetsarbetet på program- och ämnesnivå (se nedan) där varje program årligen följer upp utfallet i en verksamhetsberättelse som ligger till grund för kommande verksamhetsplan, som har ett treårigt perspektiv med årsvisa delmål. De identifierade kompetensbehoven behandlas sedan i lärarutbildningens ledningsgrupp som årligen fattar beslut om vilka strategiska prioriteringar som behöver göras på kort och lång sikt för att säkerställa lärarkompetensen inom respektive lärarutbildningsprogram, genom kompetensutveckling av befintlig personal i form av forskning, forskar- magisterutbildning, och särskilda utvecklingssatsningar, samt genom strategiska nyrekryteringar. En framgångsfaktor som vi identifierat i detta kontinuerliga kompetensutvecklingsarbete är att de ytterst ansvariga för utbildning, forskning och samverkan är delaktiga i såväl analysen som besluten om vilka prioriteringar som behöver göras. En utmaning är dock att lärarkompetensen lätt blir personbunden, vilket kan leda till tillfällig kompetensbrist när det sker större förändringar i personalens arbetsuppgifter, t.ex. i samband med olika forsknings- och samverkansuppdrag. Vi försöker dock motverka denna personbundenhet genom att kontinuerligt skola in nya medarbetare och överföra kompetens mellan de olika lärarutbildningsprogrammen.

En styrka vad gäller lärarpersonalen i vår grundlärarutbildning är den väl upparbetade samverkan med skolhuvudmännen för de partnerskolor som medverkar i utbildningen. Sedan grundlärarprogrammet gick med i den statliga försöksverksamheten med övningsskolor hösten 2014 har inte mindre än ca 70 verksamhetsförlagda lärarutbildare (VFU-lärare) per termin genomgått handledarutbildning om 7,5 hp. Utöver denna grundläggande utbildning genomför HDA en rad kompetensutvecklingsinsatser i syfte att ytterligare stärka partnerskolornas förmåga att bli ännu mer delaktiga i utbildningen. Bland annat bjuds VFU-lärarna in till återkommande föreläsningar och seminarier inom för utbildningen angelägna områden, såsom t.ex. nyanländas lärande, programmering, läs- och skrivutveckling eller bedömning och betygsättning. VFU-lärarnas kompetens stärks också genom att de deltar alltmer aktivt i de VFU-seminarier som genomförs ute på partnerskolorna. Till stöd för VFU-lärarnas deltagande har HDA kontinuerligt bidragit med bokpaket innehållande den kurslitteratur som ligger till grund för seminarierna. Genom en allt tätare samverkan mellan högskoleförlagda och verksamhetsförlagda lärarutbildare stärks den professionsrelaterade lärarkompetensen så att studenterna även får möta verkamma lärare i UVK- och ämneskurserna. Här har vi precis startat ett utvecklingsarbete inom ramen för övningsskoleprojektet som ännu inte är helt färdigutvecklat, men som vi räknar med ska stärka den professionsrelaterade lärarkompetensen ytterligare. Med särskilt fokus på områden som studenter i utvärderingar angett att man saknar eller får för lite av under utbildningen, har vi påbörjat några konkreta samarbeten med lärare i våra partnerskolor. Lärare som i samarbetet visat sig särskilt kunniga och erfarna inom områden som till exempel digitalisering, arbete i mångkulturella miljöer, förskoleklassens arbete m.m. har tillsammans med en av lärarutbildningens lärare anlitats för kortare projekt med studentgrupper (en eller ett par dagar). Stor vikt har lagts vid att samarbetet ska bedrivas gemensamt av lärarparet, i såväl planerings- som genomförandefas. För närvarande pågår ett arbete för att formalisera och förhoppningsvis permanenta denna typ av "parlärarskap".

HDA:s personal som undervisar i programmets UVK- och VFU-kurser har sin grundanställning i ett flertal olika ämnesavdelningar. En majoritet av personalen har sin anställning i ämnet pedagogiskt arbete, men lärare rekryteras också från de ämnesavdelningar som ansvarar för de ämnes- och ämnesdidaktiska

studierna, såsom svenska språket, svenska som andraspråk, matematikdidaktik, engelska, naturvetenskap, historia och bild (se bifogad lärartabell där även huvudsaklig ämnestillhörighet anges). Denna arbetsorganisation som i vissa avseenden kan riskera att leda till svårigheter för ämnet pedagogiskt arbete att finna gemensam identitet leder å andra sidan till ett för grundlärarprogrammet konstruktivt samarbete över ämnesgränser och inbjuder även till skolnära forskning med mångvetenskapliga ansatser. Aktuella kurser bildar centrala mötesplatser för ämnesövergripande gemensamt ansvar för lektorer, forskare och adjunkter emellan (se vidare nedan under rubriken utbildningsmiljö). Arbetsorganisationen skapar därigenom goda förutsättningar för programmets integrering av ämnesstudier med utbildningsvetenskaplig kärna, forskningsanknytning och verksamhetsförlagd utbildning. Framför allt ser vi det som en fördel att de ämnesdidaktiker som undervisar i de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna följer med studenterna under den efterföljande integrerade UVK/VFU-kursen inom vilken de genomför sin ämnesundervisning.

En utmaning när det gäller lärarresurserna inom framför allt grundlärarprogrammet har varit att möta upp efterfrågan på ytterligare studieplatser med anledning av den stora lärarbristen. HDa blev 2015 tilldelad öronmärkta extraplatser för grundlärarprogrammet inriktning F-3, eftersom vi året innan kunde uppvisa ett högt söktryck. Dessutom har vi sedan hösten 2017 startat en s.k. arbetsintegrerad form av grundlärarutbildning inriktning 4-6 med ytterligare 30 studieplatser som svar på en stark regional efterfrågan. Dessa åtaganden, tillsammans med uppdragsutbildningar i form av bl.a. Lärarlyft, Matematiklyft och Läsluft, har ställt höga krav på HDa att utveckla och utöka lärarresurserna inom området.

Särskilt utmanande har det varit att rekrytera och behålla disputerade ämnesdidaktiker i svenska och matematik, i synnerhet med inriktning mot förskoleklass och grundskolans tidiga år. Inom matematikdidaktik har HDa satsat stort på att forskarutbilda befintlig personal. Men trots att inte mindre än tre av dessa har disputerat under de senaste tre åren, kvarstår delar av utmaningen då två av dem nu rekryterats till andra lärosäten. För närvarande är det ytterligare tre adjunkter i matematikdidaktik som genomgår forskarutbildning och som förväntas disputerar inom en tvåårsperiod. Inom ämnet svenska språket finns god vetenskaplig kompetens i form av en professor, en docent och tre disputerade lärare. Samtliga disputerade finns tillgängliga som handledare av examensarbeten, men endast en av dessa undervisar inom grundlärarprogrammets ämneskurser. Ytterligare en satsning som har gjorts på att stärka den ämnesdidaktiska kompetensen inom ämnesavdelningarna är erbjudandet av kursen *Pedagogisk-didaktisk kompetensutveckling för högskoleförlagda lärarutbildare*, 7,5 hp, som vänder sig till disputerade lärare som saknar egen lärarexamen eller erfarenhet av didaktisk forskning. I dagsläget är det ett 20-tal lärare som genomgått kursen.

Detta betyder att huvuddelen av undervisningen inom de obligatoriska ämnes- och ämnesdidaktiska kurserna i svenska och matematik idag genomförs av adjunkter, med god professionsrelaterad kompetens i form av egen lärarutbildning och mångårig erfarenhet av egen ämnesundervisning och ämnesutveckling, men med magisterexamen som högsta akademiska merit. HDa ser därför med tillförsikt fram emot de satsningar som nu görs på att forskarutbilda adjunkter inom landets lärarutbildningar. Tillsammans med andra lärosäten för vi idag en dialog med Vetenskapsrådet om hur en sådan forskarutbildning i anslutning till landets lärarutbildningar kan utformas och om vilka verksamhets- och ämnesområden det är som har de största behoven av disputerad personal. Förutom behoven av disputerade ämnesdidaktiker i svenska och matematik, har HDa också behov av att öka andelen disputerade lärare inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Bristen på disputerade lärare blir särskilt kännbar när vi får stora kullar av studenter som väljer att skriva sina examensarbeten med inriktning mot svenska eller matematik. Men tillfälliga brister löses genom att rekrytera vetenskapligt kompetenta handledare från andra lärosäten (gäller matematik) eller från angränsande ämnen vid det egna lärosätet (gäller svenska). Medvetenheten om kompetensbehoven är dock god inom lärarutbildningens ledningsgrupp, och strategiska planer för kompetensutveckling, forskarutbildning och nyrekrytering uppdateras kontinuerligt.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Som beskrivits ovan arbetar HDa medvetet med att bygga upp sammanhållna akademiska miljöer där våra tre uppdrag – utbildning, forskning och samverkan/samproduktion – ömsesidigt befruktar varandra och bildar en helhet. Men eftersom lärarutbildningsområdet, vid HDa såväl som nationellt, traditionellt har varit utbildningstungt, och haft personal med stark professionsförankring, har det funnits utmaningar vad gäller utbildningarnas forskningsanknytning och framför allt den professionsinriktade forskningsverksamheten, vilket innebär att det har varit en relativt lång process att bygga upp en akademisk miljö som är i paritet med andra professionsutbildningar.

Sedan starten av grundlärarprogrammet 2011 har det dock skett en enorm utveckling av HDa:s utbildningsvetenskapliga forskningsverksamhet av direkt relevans för våra lärarutbildningsprogram och relativt omfattande uppdragsutbildning. Forskningsprofilen Utbildning och lärande har under denna tid mer än fördubblat sin verksamhet, och samlar idag ett 60-tal disputerade forskare samt ett 20-tal doktorander med intresse för förskola, skola och utbildning. Profilen har som uppdrag att stödja såväl lärarutbildningarna som den omfattande vidareutbildning av lärare och förskollärare som bedrivs vid HDa. Inom profilen finns en närhet mellan ämnesmiljöer och forskare och en bred bas av forskning som studerar kunskapsobjekten undervisning, lärande, fostran och omsorg från olika utgångspunkter.

Som bevis på att denna medvetna satsning på att bygga upp en stark utbildningsvetenskaplig forskningsmiljö i anslutning till våra lärarutbildningar varit framgångsrik erhöll HDa under 2017 examenstillstånd på forskarnivå inom området, tillika forskarutbildningsämnet, pedagogiskt arbete. Pedagogiskt arbete är idag ett etablerat forskarutbildningsämne i Sverige som kännetecknas av en praktikorienterad interdisciplinär ansats med fokus på undervisning och lärande i olika skolformer. Ämnet är inlemmat i en internationell utveckling där frågor av relevans för lärarprofessionen i tilltagande grad blir föremål för forskning i takt med att krav ställs på att även skolans och förskolans verksamhet ska vila på vetenskaplig grund. Det som kännetecknar forskarutbildningsämnet vid HDa är dess tydliga inriktning mot institutionella pedagogiska praktiker och att forskningen i stor utsträckning bedrivs i nära anslutning till dessa pedagogiska praktiker.

Samtliga disputerade forskare inom profilen Utbildning och lärande, och en stor del av doktoranderna, är också delaktiga som lärarutbildare, vilket gör att lärarstudenterna i sin undervisning på ett naturligt sätt får ta del av den utbildningsvetenskapliga forskning som bedrivs. I samband med vetenskapliga arrangemang som konferenser, gästföreläsningar och disputationer bjuds lärarstudenter in att närvara i mån av plats. Som regel streamas dessutom alla öppna föreläsningar för att underlätta för lärarstudenter som har svårt att ta sig till campus att ta del av det som erbjuds. Vi strävar också efter att schemalägga dessa händelser så att de utgör en integrerad del av utbildningen och kan följas upp på efterföljande seminarier.

En utmaning när det gäller HDa:s utökade uppdrag att även bedriva forskarutbildning i pedagogiskt arbete blir att hitta väl avvägda tjänsteplaneringar så att de disputerade lärarna, i synnerhet de med senior kompetens, kan fortsätta och ta en aktiv del även i grundutbildningen av blivande lärare samtidigt som de utbildar och handleder doktorander. Vi är dock medvetna om denna utmaning och arbetar inom lärarutbildningens ledningsgrupp för att disputerade lärare som bedriver forskning och som kommer att bli involverade i forskarutbildningen även medverkar i lärarutbildningen, för att på så vis säkerställa en nära koppling mellan forskning och utbildning.

I syfte att skapa och upprätthålla en kritisk och kreativ forsknings- och utbildningsmiljö inom forskningsprofilen Utbildning och lärande, såväl som inom lärarutbildningsområdet i stort, har en systematisk struktur av olika typer av mötesplatser inrättats. Den övergripande arenan för den forskning som bedrivs inom forskningsprofilen är det högre utbildningsvetenskapliga seminariet som samlas varannan vecka. Förutom presentationer och diskussioner av pågående forskning vid HDa besöks också seminariet regelbundet av nationella och internationella forskare inom det utbildningsvetenskapliga

området. Seminariet samlar vanligtvis ett trettiotal disputerade forskare och doktorander samt ett varierande antal adjunkter beroende på vilket typ av text eller presentation det är som läggs fram.

Sedan ett par år tillbaka har forskningsprofilen Utbildning och lärande även inrättat ett antal s.k. kollegiala mötesplatser med ett tydligare fokus på olika verksamhets- och ämnesområden. Dessa mötesplatser har en något mer informell karaktär och behandlar allt från pågående forskningsprojekt och gemensamma publikationer till idéer för nya forskningsprojekt och forskningsarbeten. Egna texter av disputerade forskare, doktorander och magistrander såväl som aktuella forskningsartiklar och teoretiska texter inom ämnesområdet tas upp till diskussion. Mötesplatserna är också kopplade till olika nationella och internationella nätverk och utbyte sker i form av inbjudna forskare från andra lärosäten och gemensamt deltagande på ämnesdidaktiska konferenser. De kollegiala mötesplatser som framför allt är av intresse för personalen inom grundläraiprogrammet är Pedagogiskt ledarskap och pedagogiska miljöer, De samhällsorienterande ämnenas didaktik, Naturvetenskapernas, matematikens och teknikens didaktik, Mångfald i utbildningssammanhang, samt den nystartade mötesplatsen för Läsning och skrivning. Kännetecknande för dessa mötesplatser är den nära kopplingen till grundutbildningen då de lärare som deltar i dessa diskussioner till stor del är desamma som undervisar och handleder studenterna i de ämnesdidaktiska kurserna och examensarbetena. Detta gör att frågeställningar och kunskapsbehov som identifieras i utbildningen kan behandlas och tillgodoses på mötesplatserna i form av befintlig eller ny forskning, samtidigt som den vetenskapliga grund som byggs upp inom de kollegiala grupperna kan återföras till grundutbildningen i form av nya perspektiv och ny kurslitteratur. De kollegiala mötesplatserna fungerar således som kompetensutveckling för lärarna, lektorer såväl som adjunkter.

Vid HDa finns också andra forsknings- och utbildningsmiljöer som bidrar till att forskningsförankra viktiga delar av grundlärautbildningen. Inom forskningsprofilen Interkulturella studier (ISTUD) bedrivs bland annat forskning om demokrati, maktförhållanden och minoriteter av relevans för skolans värdegrunds- och demokratiuppdrag. Öppna föreläsningar om t.ex. migrationens möjligheter och demokratins utmaningar finns tillgängliga för alla lärare och studenter via HDa:s hemsida. En av forskargrupperna inom ISTUD som är av särskild betydelse för grundlärautbildningens uttalade profil vad gäller digital och estetisk kompetens är Audiovisuella studier. Forskningen inom gruppen studerar nya media, som sociala media, webbproduktioner och mobilmedier, men också traditionella medier som film, tidningar och TV, med utgångspunkt i nyckelbegrepp som digital innovation, kulturarbete, och medie- och informationskunnighet (MIK). Den kompetens som har byggts upp inom det digitala och audiovisuella området fungerar som en inspirationskälla och vetenskaplig bas för förståelsen för och användningen av audiovisuella medier i studenternas utbildning såväl som skolans undervisning. Under det senaste året har också ett nytt forskningsseminarium med fokus på multimodalitet startats upp i samarbete med andra lärosäten. Medverkar här gör bl.a. lärare i svenska.

Den äldsta och kanske viktigaste formen av mötesplats är de återkommande ämnesmöten som samlar alla lärare och forskare anställda i samma ämnesavdelning. Till skillnad mot de kollegiala mötesplatserna beskrivna ovan utgör ämnesmötena en möjlighet för personalen inom lärautbildningen att också stärka sin ämnesidentitet i form av tillhörighet till en akademisk disciplin, såsom svenska språket (nordiska språk), historia, engelska eller religionsvetenskap (religionshistoria, etik). HDa har sedan lärautbildningsreformerna på 90-talet arbetat medvetet med att varje undervisningsämne inom lärautbildningen ska vila på två ben, ett ämnesteoretiskt och ett ämnesdidaktiskt. Detta gäller fortfarande merparten av de ämnen som tillsammans bygger upp grundlärautbildningens utbildningsmiljö. Inom ämnesavdelningen svenska språket finns t.ex. forskare aktiva inom områden som språkvård, textforskning, språkhistoria och namn, nordiska språk och grannspråk. Det senaste året har ämnet också fått ett tillskott i form av en aktiv forskare med inriktning på svenskämnets didaktik (skrivande i den digitaliserade skolan) vilket innebär att ämnet är på väg mot en bättre balans mellan det ämnesteoretiska och ämnesdidaktiska benet. Dessutom håller tre av adjunkterna i ämnet på att slutföra sin magisterexamen i pedagogiskt arbete med inriktning mot svenskämnets didaktik samtidigt som kurserna i svenska lånar in lärarkompetens från andra ämnesavdelningar, såsom svenska som andraspråk, litteraturvetenskap och pedagogiskt arbete. Inom ämnet religionsvetenskap bedrivs framstående forskning om religiös extremism, barn i sekter och etik, för att nämna ytterligare ett exempel.

Några av ämnesmiljöerna inom grundläroverutbildningen har dock byggts upp med ett mer uttalat syfte att förse HDa:s läroverutbildningsprogram med nödvändig läroverkompetens. Som exempel kan nämnas ämnena matematikdidaktik och pedagogiskt arbete. Men även ämnet matematikdidaktik berikas av den djupare ämnesteoriska kompetens som finns bland matematiker kopplade till andra utbildningsprogram vid Campus Borlänge. När det gäller den ämnesdidaktiska kompetensen så har HDa en stark forskningstradition kring matematisk problemlösning, vilket ger avtryck i samtliga kurser där de studerande möter aktuell forskningslitteratur. På senare tid har även pågående forskning om planering och formativ bedömning inom matematikämnet börjat avspeglas i grundläroverprogrammets kurser. Även lärarna i naturvetenskap och teknik samarbetar i form av kursutveckling (t.ex. programmeringskurs) med teknik- och datalärare inom systemvetenskapliga programmet. Intern samverkan över ämnes- och programgränser är alltså ett utvecklingsområde som vi arbetar med för att skapa mer sammanhållna akademiska miljöer.

Som beskrivits ovan är personalen inom läroverprogrammets UVK- och VFU-kurser anställda i flera olika ämnesavdelningar, även om den största andelen återfinns i ämnesavdelningen pedagogiskt arbete. Det gör att ämnesmötena för pedagogiskt arbete utgör ett viktigt forum för att lyfta aktuella utbildningsvetenskapliga frågor till en mer generell och programövergripande nivå. Genom att lyfta upp innehållsliga teman som återkommer i ämnets liknande kurser i olika läroverprogram, oftast knutna till utbildningsvetenskaplig kärna och verksamhetsförlagd utbildning, har dessa träffar syftat till att både problematisera de didaktiska val som gjorts och stimulera nya forskningsresultat att ta plats. Ett prioriterat kvalitetsuppdrag för ämnet har varit och är att knyta de kollegiala gruppernas arbete inom forskningsprofilen Utbildning och lärande till de ämnesdiskussioner som förs. Frågan om examensroll har på motsvarande sätt getts en innehållslig aspekt i det att kursers innehållsliga aktualitet fokuseras. En utmaning med ämnesmötena i pedagogiskt arbete är att de begränsas till de lärare som har sin anställning i ämnet, vilket betyder att en stor del av de lärare som undervisar i ämnets kurser inte medverkar. Men vi ser det också som viktigt att pedagogiskt arbete får möjlighet att utvecklas som en akademisk disciplin där den pedagogiska yrkesverksamheten får stå i centrum.

Förutom de månatligen återkommande ämnesmötena genomförs en gång per termin särskilda Läroverutbildningsdagar där ansvariga och medverkande från HDa:s samtliga läroverutbildningsprogram deltar i diskussioner kring angelägna program- och kompetensutvecklingsfrågor. Syftet med dessa heldagar är att ge läroverutbildare möjlighet att lyfta blicken från den egna kursen och sitt eget program och ta till sig nya idéer och perspektiv från kollegor aktiva inom angränsande verksamheter. Teman som har behandlats på de senaste årens läroverutbildningsdagar är bl.a. digital kompetens i läroverutbildningen, examensarbetets syfte och funktion i en akademisk professionsutbildning, samt språklig och kulturell mångfald i skola och förskola – utmaningar och möjligheter för verksamma och blivande lärare. Erfarenheter visar att dessa kollegiala sammankomster bidrar till att skapa en kritisk och kreativ utbildningsmiljö bland läroverlagen som främjar ett vetenskapligt såväl som professionsinriktat arbete hos lärarna.

Kännetecknande för utbildningsmiljön vid HDa är också den väletablerade samverkan med skolhuvudmännen i regionen. Vår samverkansorganisation genom Pedagogiskt utvecklingscentrum Dalarna (PUD) beskrivs mer utförligt under rubriken Arbetsliv och samverkan nedan. Nämnas här bör dock skapandet av den samfinansierade Skolforskningsfonden som stödjer praktiska forskning (på förskolans och skolans arena) av direkt relevans för förskolans eller skolans utveckling och som ingår i såväl skolhuvudmannens som läroverutbildningens strategiska utvecklingssträvanden. De 20-tal projekt som beviljats stöd från Skolforskningsfonden sedan starten för tio år sedan har bidragit starkt till att verksamhetsanknyta HDa:s utbildningsvetenskapliga forskning och därigenom stärka läroverutbildningarnas kunskapsbas. Som exempel på projekt av direkt relevans för grundläroverprogrammet kan nämnas forskningsprojekten *Stärkt läs- och skrivdidaktisk kompetens*, *Undervisning i naturorienterade ämnen i grundskolans tidigare årskurser*, *Utveckla lärares ledarskap - Ledarskap i en mångkulturell kontext*, *Nätmarthet på schemat - skolans värdegrundsuppdrag i den digitala tidsåldern*. Samtliga projekt bygger på empiri från grundskolans tidigare år och genererar användbara bidrag till såväl de ämnesdidaktiska kurserna som den utbildningsvetenskapliga kärnans innehåll.

I samverkan med skolhuvudmännen i PUD bedriver HDa också den regionala och samfinansierade forskarskolan Skolnära. Forskarskolan vänder sig till verksamma lärare och förskollärare i regionen och har sedan starten ht 2013 finansierat fem regionala licentiander som studerar på halvtid och jobbar kvar i skolan på halvtid. Hösten 2016 antogs ytterligare fem licentiander och inför ht 2018 planeras för fem nya licentiander som samtliga bedriver, eller kommer att bedriva, praktisknära forskning inom för lärarutbildningen angelägna områden. Det finns också andra kommunala licentiander och doktorander som bidrar till att stärka grundlära­r­pro­gram­mens utbildningsmiljö genom att kombinera sina uppdrag mellan forskning, skolutveckling och lärarutbildning. Ett exempel på ett sådant tredelat uppdrag är det som innehas av Helena Eriksson som är anställd som matematikutvecklare i Borlänge kommun samtidigt som hon bedriver doktorandstudier vid Stockholms universitet och undervisar på grundlära­r­pro­gram­met vid HDa. Hennes kommunala projekt "Matematik på lågstadiet genom algebra och problemlösning" kan på så vis komma grundlära­r­stud­en­terna till del. Då dessa licentiander och doktorander delvis har sin arbetsplats på HDa och deltar regelbundet i de kollegiala mötesplatserna beskrivna ovan bidrar de också till att professionsanknyta den utbildningsvetenskapliga forsknings- och utbildningsmiljön vid HDa.

Ett annat för grundlära­r­ut­bil­d­ning­ens utbildningsmiljö mycket betydelsefullt samverkansprojekt är HDa:s medverkan i den statliga försöksverksamheten med övningsskolor. Sedan hösten 2014 placeras samtliga grundlära­r­stud­en­ter på någon av HDa:s särskilt utvalda s.k. partnerskolor (lokalt begrepp för övningsskolor). Ett uttalat mål med försöksverksamheten vid HDa är att de skolor som väljs ut till partnerskolor ska vara utvecklingsorienterade med särskilt utbildade handledare som tillsammans med de högskoleförlagda lärarutbildarna bejakar ett forskningsinriktat och beprövande arbetssätt. Tanken är att lära­r­stud­en­ter som lär sig arbeta forskningsinriktat och på god vetenskaplig grund under sin utbildning kommer att fortsätta att arbeta forskningsinriktat i sin egen lärarpraktik. Ytterligare ett syfte med försöksverksamheten är att övningsskolornas delade utbildningsansvar ska genomsyra hela skolan under studenternas hela utbildning, inte bara handledarens klassrum under VFU:n, och att de verksamma lärarna och förskollärarna även kan medverka i övriga ämnesdidaktiska och utbildningsvetenskapliga kurser.

För att säkerställa att våra grundlära­r­stud­en­ter erbjuds en utbildningsmiljö där högskola och partnerskola bildar en sammanhållen enhet under utbildningens alla delar (ämnesstudier, UVK och VFU) kännetecknas partnerskolearbetet av flera olika gemensamma mötesplatser och aktiviteter där de tre olika aktörerna verksamhetsförlagd lärarutbildare (VFU-lärare), högskoleförlagd lärarutbildare och lära­r­stud­en­ter möts i olika konstellationer. Kontinuerliga träffar med de utvalda partnerskolornas ledning och VFU-lärare påbörjas redan året innan studenterna kommer ut på sin första VFU och fortsätter att genomföras under hela studietiden. I början handlar konferenserna om grundläggande kunskap om utbildningens mål och utformning, om att lära känna HDa:s organisation och skapa förståelse för vilka förberedelser den egna organisationen behöver genomföra för att bli framgångsrik i sitt uppdrag. Längre fram i programmet handlar konferenserna i större utsträckning om de specifika kursernas lärandemål, innehåll och arbetsformer samt om hur den gemensamma bedömningen av studenternas utveckling går till i samband med de kurser som innehåller VFU. På så vis är de verksamhetsförlagda lärarutbildarna hela tiden införstådda i studenternas progression och får en förståelse för utbildningens helhet och inte bara VFU:n. Varje partnerskola får också ett bokpaket med den centrala kurslitteratur som används i de UVK-kurser som även innehåller VFU. Målet är att lära­r­stud­en­terna ska uppleva att de högskoleförlagda och verksamhetsförlagda lärarutbildarna "talar samma språk".

Förutom en grundläggande handledarutbildning på 7,5 hp erbjuds samtliga VFU-lärare två föreläsningar per år om för lärarutbildningen angelägna frågor, av interna såväl som externa forskare. Vid dessa deltar även lära­r­stud­en­ter och högskoleförlagda lärarutbildare i syfte att skapa en gemensam referensram. Varje termin bjuds också VFU-lärarna in till särskilda halvdagar med ett innehåll som är speciellt inriktat på att fördjupa lärarnas kompetens som verksamhetsförlagda lärarutbildare. Exempel på aktuell och relevant forskning som lyfts vid dessa träffar är Sören Högbergs avhandlingsstudie som synliggör att studenter kan befinna sig i olika omdömesbildande processer av betydelse för deras professionsutveckling – allt beroende av på vilka sätt lära­res arbete diskuteras. Under varje VFU-kurs håller sedan seminarieledaren från HDa ett par eller fler seminarier på plats på partnerskolan. Till dessa är också skolans VFU-lärare

inbjudna. VFU-lärarna ansvarar också själva för minst ett seminarium per VFU-period för studenterna på sin egen skola.

Inom ramen för HDa:s samverkan med partnerskolorna har också initiativ till olika utvecklingsprojekt tagits i syfte att ytterligare stärka och professionsanknyta studenternas utbildningsmiljö. Ett exempel är den modell för en studentansvarsperiod som tagits fram i UVK-kursen *Utvärdering och utvecklingsarbete* för att stärka studenters möjligheter till professionsutveckling. Upplägget innebär att studenter tar ett helhetsansvar på partnerskolan, vilket i viss mån frigör skolans VFU-lärare att både ägna sig åt internt utvecklingsarbete (som för studenter i sig utgör ett studieobjekt) och också att antingen i samverkan med HDa leda aktiviteter med studenter i högskoleförlagd utbildning eller att delta i fortbildningsaktiviteter som HDa anordnar.

Den stora satsningen på att utveckla studenternas utbildningsmiljö tillsammans med partnerskolorna har också ställt krav på ett motsvarande förankrings- och utvecklingsarbete internt med alla de ämnesavdelningar som medverkar i grundlärautbildningen. Av denna anledning anordnar, sedan ett par år tillbaka, programansvariga tillsammans med VFU-samordnare och partnerskoleutvecklare särskilda samverkansdagar för de högskoleförlagda lärarutbildare som på ett eller annat sätt kommer att samverka med partnerskolornas lärare. Dessa organiseras inom ramen för övningsskoleprojektet men har en bred ansats riktad mot utveckling av programmet. Konferenserna erbjuder föreläsningar, diskussioner, workshops och praktiskt arbete inom områden som berör verksamhetsövergripande aktiviteter som VFU, praktiktäna forskning, grundutbildningens koppling till skolpraktik med mera. Skolutvecklande arbetssätt som forumspel, digitala arbetsmetoder och olika praktiska diskussionsövningar är utmärkande för kompetensutvecklingsdagarna. Då ett mer verksamhetsintegrerat arbetssätt, där partnerskolorna tar ett mer uttalat och gemensamt utbildningsansvar, är ett nytt sätt att arbeta för många erfarna lärarutbildare har detta interna förankrings- och utvecklingsarbete visat sig vara minst lika viktigt som det externa.

Det senaste exemplet på ett samverkansprojekt inom lärarutbildningsområdet, som bygger vidare på erfarenheterna av övningsskoleprojektet, är den försöksverksamhet med s.k. arbetsintegrerad lärarutbildning som HDa bedriver i samverkan med ett tiotal skolhuvudmän inom PUD-regionen. Projektet är fortfarande i sin linda då de första studenterna påbörjade sin utbildning hösten 2017, men bygger på idén om att lärarkompetens bäst kan utvecklas i en miljö som kännetecknas av en kontinuerlig koppling mellan teori och praktik under utbildningens samtliga delar, dvs. inte bara under VFU:n utan även under de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna och kurserna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Utbildningens utformning bygger också på internationell lärarutbildningsforskning och omfattande utvärdering av vår egen lärarutbildning. I dagsläget erbjuds endast den arbetsintegrerade utbildningsformen som en variant av grundläraprogrammets inriktning 4-6 med tillvalet NO/teknik, samt som kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) med inriktning mot grundskolans årskurs 7-9 eller gymnasieskolan. Men intresse finns att även starta en motsvarande utbildning för inriktningen F-3.

När det gäller grundlärastudenternas möjlighet att delta i en forskande kontext och tillägna sig ett forskande och vetenskapligt arbetssätt så är vår ambition att detta ska ske kontinuerligt under hela programmet i form av en progression som avslutas med det egna självständiga arbetet. Även om inte alla lärare inom utbildningen själva bedriver egen forskningsverksamhet så är de väl insatta i den forskning som bedrivs inom sitt eget undervisningsområde och kan relatera kursinnehållet och studenternas frågor till forskningsläget. Som beskrivs mer utförligt nedan skolas studenterna gradvis i att anlägga ett forskande arbetssätt, men det är framför allt i kursen *Vetenskapsteori och utbildningsvetenskaplig forskning* och det avslutande examensarbetet som studenterna själva får möjlighet att aktivt delta i en större forskande kontext. Med ett fåtal undantag bedriver idag samtliga handledare av studenternas självständiga arbete någon form av forskningsarbete inom ramen för sin tjänst. En del av grundlärastudenterna har dessutom fått möjlighet att genomföra sitt examensarbete i direkt anslutning till den forskning som bedrivs inom de kollegiala grupperna som beskrivits ovan. Det finns också exempel på studenter som efter avslutad utbildning publicerat artiklar tillsammans med forskande handledare (Alatalo, T. och Meier, J., samt Thorp, R. och Törnqvist, E.). Att kunna erbjuda fler grundlärastudenter möjlighet att genomföra sitt examensarbete i direkt anslutning till pågående forskningsprojekt är något

som vi ser som ett område vi med fördel kan utveckla ytterligare, inte minst i relation till vår växande forskarutbildningsmiljö. Flera av de praktiska projekten som i år beviljats medel från Skolforskningsfonden inbegriper också denna möjlighet.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse: de utvalda examensmålen relation till Högskolans Dalarnas arbete med nyckelkompetenser

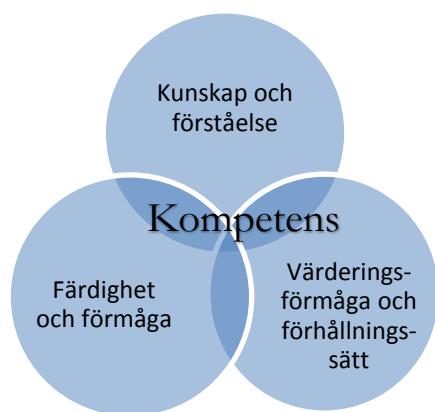
För att förstå hur grundläroverutbildningen vid HDa arbetar med att säkerställa att den studerande ges förutsättningar att uppnå examensmålen när examen utfärdas ges inledningsvis under denna rubrik en kortfattad beskrivning av hur vi har utarbetat ett system med ett begränsat antal nyckelkompetenser som den studerande förväntas utveckla under utbildningen.

Examensbeskrivningen för grundläroverexamen inriktning F-3 innehåller inte mindre än 25 examensmål som ska vara uppfyllda för att den studerande ska kunna erhålla examen. Utöver dessa nationella examensmål har HDa beslutat att lägga till ytterligare tre lokala examensmål i våra utbildningsplaner för att tydliggöra vår lokala profil inom läroverprogrammen. Dessa mål lyfter fram den studerandes kunskaper om, och färdigheter i att använda och utveckla, digitaliseringens möjligheter och utmaningar inom skolan, liksom betydelsen av internationella, interkulturella och globala perspektiv inom undervisning och lärande.

För att säkerställa att alla grundlärover som tar examen vid HDa faktiskt uppnår dessa 25 examensmål pågår ett omfattande utvecklingsarbete som dels innebär att examensmålen kopplas till ett antal nyckelkompetenser som de studerande förväntas utveckla under utbildningen, och dels att progressionen mot examensmålen tydliggörs genom att lärandemålen i varje kurs kan knytas till en eller flera av dessa nyckelkompetenser. På så vis vill vi tydliggöra hur vi under utbildningens gång kan skapa förutsättningar för våra läroverstudenter att utveckla alla dessa kunskaper, förmågor och förhållningssätt som examensordningen föreskriver. Progressionen mot nyckelkompetenserna visar också att inget av examensmålen kan uppnås inom ramen för en enda kurs, utan förutsätter att de studerande ges möjlighet att bygga vidare på sina kunskaper och färdigheter genom hela utbildningen. Därför räcker det inte heller med en summativ bedömning av de studerandes måluppfyllelse i slutet av utbildningen, utan de måste erbjudas möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper och färdigheter utifrån en kontinuerlig feedback under utbildningens samtliga kurser. På så vis används formativ bedömning för att se hur utbildningen och dess undervisningsformer kan utvecklas för att stödja studenterna i deras måluppfyllelse.

Då HDa:s läroverutbildning, som beskrivits ovan, bygger på en långtgående integrering av ämnesstudier, utbildningsvetenskaplig kärna och VFU kan inte nyckelkompetenserna enkelt delas upp i dessa tre områden som examensordningen anger. För att den studerande ska kunna sägas ha utvecklat nyckelkompetenserna krävs med andra ord att hen har utvecklat kunskap och förståelse, färdighet och förmåga såväl som värderingsförmåga och förhållningssätt inom ramen för alla tre utbildningsområden (ämnesstudier, UVK och VFU), även om de flesta kurser fokuserar vissa kompetenser.

Ytterligare en fördel med kompetensbegreppet, menar vi, är att det knyter samman de tre olika kunskapsformer som examensordningen använder sig av sedan den s.k. Bolognaanpassningen 2007: *kunskap och förståelse, färdighet och förmåga* samt *värderingsförmåga och förhållningssätt*. För att den studerande ska kunna sägas ha utvecklat kompetens inom ett område förutsätts att hen har förmåga att koppla samman dessa tre kunskapsformer i sin kommande yrkesutövning. Kompetensbegreppet kan enklast illustreras i nedanstående figur.

Det räcker alltså inte med att kunna visa på kunskap/förståelse, färdighet/förmåga eller värderingsförmåga/förhållningssätt var för sig och vid olika tillfällen under utbildningen. Kompetensbegreppet betonar också lärarutbildning som en akademisk professionsutbildning som syftar till att den studerande ska uppnå förmåga att utföra olika kvalificerade uppgifter genom att tillämpa sina kunskaper, färdigheter och förhållningssätt.²

De sju nyckelkompetenser som identifieras nedan är således HDA:s tolkning, förtydligande och konkretion av vilka huvudsakliga kompetenser vi menar att de 25 nationella, och tre lokala, examensmålen bör leda fram till. De kan sägas utgöra ett slags kompetensområden som går i varandra och är beroende av varandra, då ingen student blir en god lärare med hög kompetens inom endast ett område.

Formatet i denna självvärdering medger inte någon närmare beskrivning av vad vi menar att dessa sju nyckelkompetenser utgörs av utöver det som antyds av examensmålen. Utan vi begränsar oss här till att med utgångspunkt i nedanstående matris illustrera hur de sju nyckelkompetenserna inom grundlärarutbildningens inriktning F-3 förhåller sig till de nationella och lokala examensmålen.

² "Kompetens" har länge varit ett laddat begrepp inom det pedagogiska fältet där det setts som förknippat med en marknadsdiskurs om läraren som resultatnriktad pedagogisk funktionär. Men i likhet med den danske pedagogen Knud Illeris menar vi att kompetens inte kan förenklas till en instrumentell eller mekanisk funktion, utan bör förstås som en möjlighet till handling i relation till en specifik kontext och dess utmaningar och uppgifter: "Kompetens utgörs av helhetsbetonade förnufts- och känslomässigt förankrade kapaciteter, dispositioner och potentialer som är relaterade till möjliga handlingsområden och realiseras genom bedömningar, beslut och handlingar i relation till kända och okända situationer" (*Kompetens – vad, varför och hur*, 2012, s 62).

Examensmål för Grundlärarexamen F-3 kopplade till typ av nyckelkompetens

Typ av kompetens Examensmål	Vetenskaplig kompetens	Ämneskompetens	Didaktisk kompetens	Läraryrkets värderelaterade dimensioner	Kommunikativ kompetens	Digital kompetens	Estetiska läroprocesser
Kunskap och förståelse	- visa kunskap om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen	- visa sådana ämneskunskaper, inbegripet insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen	- visa sådana kunskaper i didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt - visa fördjupad kunskap om bedömning av elevers lärande och utveckling - visa sådan kunskap om barns utveckling, lärande, behov och förutsättningar som krävs för yrkesutövningen - visa kunskap om skolväsendets organisation, relevanta styrdokument, läroplansteori och olika pedagogisk-didaktiska perspektiv samt visa kännedom om skolväsendets historia - visa kunskap om och förståelse för sociala relationer, konflikthantering och ledarskap	- visa förståelse för betydelsen av att integrera internationella, interkulturella och globala perspektiv inom undervisning och lärande genom att sätta in sina egna studier och sitt kommande yrke inom den svenska skolan i ett internationellt och globalt sammanhang		- visa kunskaper om digitaliseringsens betydelse för utbildning och skola samt visa förståelse för de förändringar som sker i kunskapsprocesser hos och mellan individer och organisationer i en tid av accelererande användning av informations- och kommunikationstekniska tillämpningar	- visa kännedom om praktiska och estetiska läroprocesser
Färdighet och förmåga	- visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat, för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet		- visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt - visa fördjupad förmåga att skapa förutsättningar för alla elever att lära och utvecklas - visa förmåga att ta tillvara elevers kunskaper och erfarenheter för att stimulera varje elevs lärande och utveckling - visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling - visa förmåga att identifiera och i samverkan med andra hantera specialpedagogiska behov - visa förmåga att observera, dokumentera, analysera och bedöma elevers lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål och informera och samarbeta med elever och deras vårdnadshavare - visa förmåga att i den pedagogiska verksamheten tillägna sig färdigheter som är värdefulla för yrkesutövningen	- visa förmåga att kommunicera och förankra skolans värdegrund, inbegripet de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna - visa förmåga att förebygga och motverka diskriminering och annan kränkande behandling av elever - visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten	- visa kommunikativ förmåga i lyssnande, talande och skrivande till stöd för den pedagogiska verksamheten	- visa förmåga att säkert och kritiskt använda digitala verktyg i den pedagogiska verksamheten och att beakta betydelsen av olika mediers och digitala miljöers roll för denna - visa didaktisk förmåga att använda informationsteknologi för att utveckla former för lek, lärande och undervisning i förskoleklass och grundskolans tidiga år	
Värderingsförmåga och förhållningssätt			- visa självkännedom och empatisk förmåga - visa förmåga till ett professionellt förhållningssätt gentemot elever och deras vårdnadshavare - visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling				
- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och utveckla sin kompetens i det pedagogiska arbetet							

Med utgångspunkt i ovanstående matris över examensmålen uppdelade på de sju nyckelkompetenserna har programledningen i dialog med kursansvariga tagit fram en progressionsmatris i vilken lärandemålen för programmets samtliga kurser är sorterade efter vilken nyckelkompetens de syftar till att utveckla. Detta analysarbete tydliggjorde dels hur väl kursernas lärandemål var länkade till de olika nyckelkompetenserna, dels hur progressionen mot examensmålen såg ut. En av lärdomarna från detta analysarbete var att det fanns tydliga luckor i flera av kurserna som tenderade att fokusera endast tre till fyra av de sju nyckelkompetenserna. En annan upptäckt var att progressionen i lärandemålen inte alltid följde en tydlig linje. Tvärtom fanns fall där tidiga kurser ställde högre krav på den studerandes kompetens än de som är placerade mot slutet av utbildningen. Omfattningen på denna självvärdering tillåter dock inte att progressionsmatrisen återges i sin helhet. Inte heller finns utrymme att återge hela den analys som sedan har legat till grund för programmets utvecklingsarbete med att säkra studenternas måluppfyllelse. Vi vill dock betona att efter att lärandemålen i respektive kurs har placerats in i programmets progressionsplan förväntas varje kursansvarig sedan göra en egen matris för att förtydliga för de studerande hur kopplingen ser ut mellan examensmål, lärandemål, lärandeaktiviteter samt examination och betygskriterier, det som av John Biggs benämns *constructive alignment* (2011).

Den följande redovisningen av hur HDA:s grundlärautbildning säkerställer att den studerande ges möjlighet att uppnå de i utvärderingen utvalda examensmålen kommer i linje med ovan att struktureras med utgångspunkt i de fyra mest relevanta nyckelkompetenserna: ämneskompetens (mål 1), vetenskaplig kompetens (mål 2 och 3), didaktisk kompetens (mål 4 och 5) samt läraryrkets värderelaterade dimensioner (mål 6 och jämställdhetsmålet).

Mål

1. *visa sådana ämneskunskaper, inbegripet insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen*

Enligt examensordningens uppdelning sorteras detta examensmål under kunskapsformen "kunskap och förståelse". Men som beskrivits ovan menar HDA att även ämneskunskaperna i de undervisningsämnen för vilka utbildningen ger behörighet bör omfatta även mer ämnesspecifika färdigheter och förmågor såväl som vissa värderingsförmågor och förhållningssätt som kan kopplas till det specifika undervisningsämnet. Denna förståelse av "ämneskompetens" gäller samtliga undervisningsämnen som ingår i grundläraexamen inriktning F-3, och inte minst undervisningsämnena svenska och matematik som på flera sätt kan karaktäriseras lika mycket som färdighetsämnen som kunskapsämnen.

När det gäller ämnesstudierna i svenska anser vi t.ex. att det inte räcker att visa god kunskap om och förståelse för det svenska språkets struktur, uppbyggnad och olika former av språkbruk, utan att den studerande också måste utveckla en god språkfärdighet och förmåga att analysera och tolka olika typer av texter. Ämneskompetensen i svenska kan också sägas vila på vissa grundläggande värderingar och förhållningssätt, såsom att språklig praktik alltid måste förstås i en social och kulturell kontext som färgas av olika maktförhållanden. Likaså menar vi att ämneskompetensen i matematik innefattar vissa ämnesspecifika färdigheter och förmågor som den studerande förväntas utveckla under sina ämnesstudier, såsom matematisk problemlösning och kommunikation.

Sammanfattningsvis kan alltså ämneskompetensen definieras som de samlade kunskaper/förståelser, färdigheter/förmågor och värderingsförmågor/förhållningssätt som den studerande förväntas utveckla i, om och för de undervisningsämnen för vilka utbildningen är avsedd. De i grundlärautbildningen ingående ämnes- och ämnesdidaktiska studier som syftar till att den studerande ska utveckla sin ämneskompetens är de obligatoriska ämneskurserna (svenska 45 hp och matematik 30 hp), den ämnesrelaterade VFU:n, samt det självständiga arbetet om sammanlagt 30 hp.

Progressionen av ämneskompetensen i ämnena svenska och matematik följer i stort sett samma mönster. Under programmets första läsår läser den studerande en inledande ämneskurs om 15 hp i vardera

ämnet, följt av UVK-kursen *Didaktik och ledarskap* som även innehåller 7,5 hp VFU i ämnena svenska och matematik. De resterande ämneskurserna i svenska och matematik läses under termin fem och sex då den studerande förväntas ha uppnått en högre grad av studievana och mognad i sin blivande yrkesroll. Under dessa avslutande obligatoriska ämnesstudier får den studerande också större inblick i det forsknings- och utvecklingsarbete som sker inom respektive ämnesdidaktiska fält, inom akademien såväl som i skolans verksamhet. Efter att samtliga obligatoriska ämnesstudier är avklarade väljer den studerande själv inom vilket (eller vilka) undervisningsämne(n) som hen önskar genomföra sitt självständiga arbete om sammanlagt 30 hp under det avslutande läsåret.

Detta upplägg betyder att de ämneskunskaper i svenska och matematik som krävs för att arbeta som grundlärare i förskoleklass och årskurs 1-3 utvecklas och examineras i de ämnes- och ämnesdidaktiska kurser, inklusive VFU, som alla studenter läser (se beskrivning nedan). När det sedan gäller den andra delen av detta examensmål, insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, så fördjupas och examineras detta framför allt inom ramen för det undervisningsämne som den studerande väljer att fördjupa sig i under sitt självständiga arbete (se beskrivningen av den vetenskapliga kompetensen nedan). En eventuell svaghet med detta upplägg är att inte alla studenter får möjlighet till en ytterligare självständig fördjupning i ämnena svenska och matematik, vilket skulle vara möjligt med 15 hp självständigt arbete i vardera ämnet. Men vi menar dock att fördelarna med att den studerande får välja en fördjupning om 30 hp i ett undervisningsämne/blockämne i detta fall överväger, inte minst med tanke på att det annars riskerar att bli svårt för den studerande att uppnå examensmålet som behandlas nedan: "... bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet".

Nedan följer en mycket kortfattad beskrivning av de ämnes- och ämnesdidaktiska studier i svenska respektive matematik som vi menar ger den studerande förutsättningar att utveckla sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen. I utvecklingsarbetet av ämnesstudierna i svenska har 2011 års läroplan (inkl. revideringar) varit tongivande, där tala, läsa, skriva samt barn- och ungdomslitteratur skrivs fram som centrala delar, från förskoleklass till åk 6. Även kunskaperna om Sveriges minoritetsspråk, som är ett kunskapskrav för eleverna i åk 6, kan kopplas till skolans styrdokument. Studenternas kunskaper i språkhistoria kan även kopplas till SO-ämnet där olika tidsepoker berörs, t.ex. runskrift i samband med vikingatiden. De inledande ämnesstudierna om 15 hp i svenska utgörs av en delkurs om 3 hp som berör språklig variation, Sveriges minoritetsspråk och språkhistoria, en delkurs om 7,5 hp som behandlar barns språkutveckling med fokus på det talade språket (grammatikmomentet finns i denna delkurs) samt en delkurs om 4,5 hp i barn- och ungdomslitteratur. Kursen som helhet innehåller också ett inledande moment om flerspråkighet. Den andra delen av de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna i svenska utgörs av två delkurser om vardera 7,5 hp som behandlar läs- och skrivinlärning, läs- och skrivutveckling och läs- och skrivundervisningen.

Då examensbeskrivningen för grundlärarexamen inriktning F-3 medger ett friutrymme på 15 hp som ska tillhöra något eller några av undervisningsämnena för vilka examen är avsedd har HDa valt att förlägga ytterligare 15 hp inom de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna i svenska. Men då examensbeskrivningen inte medger behörighetsgivande studier i svenska som andraspråk eller något praktiskt-estetiskt ämne har vi valt att fylla denna kurs i "svenska" med centrala delar från dessa ämnesområden, ett innehåll som vi menar dagens lärare i allmänhet, och grundlärare F-3 i synnerhet, är i stort behov av. Kursen *Text, kommunikation och lärande i en mångkulturell skola* består således av tre "ämnesspår": svenska språket, svenska som andraspråk och bild. Multimodalitet, flerspråkighet, språkutveckling och estetiska uttrycksformer utgör gemensamma teman i kursen.

Den sista kursen *Text, kommunikation och lärande i en mångkulturell skola* ger studenterna relevanta ämneskunskaper om multimodalitet (bland annat digitala verktyg och relationen text och bild) som också förtydligas i de reviderade styrdokumenterna. Denna kurs ger även studenterna möjlighet att tillägna sig kunskaper om flerspråkiga elevers villkor för språkinlärning, vilket är högst relevant med tanke på mångfalden i svenska skolan i dag. Vidare har kursens innehåll reviderats med syfte att ge studenterna praktisk undervisningserfarenhet med fokus på ett vidgat literacybegrepp för att stärka sin

ämnesdidaktiska kompetens i samverkan med kommunikativ och digital kompetens, ett ämnesinnehåll som efterfrågas av såväl de studerande som verksamma lärare.

Även ämneskurserna i matematik strävar efter att täcka in de ämnesspecifika områden som enligt 2011 års läroplan ska behandlas i förskoleklass och grundskolans åk 1-3. De inledande två kurserna behandlar tal och problemlösning respektive geometri, och de avslutande två tar upp algebra, sannolikhet och statistik respektive samband och förändring. I kurserna kopplas det matematiska innehållet kontinuerligt till det ämnesdidaktiska. De matematikdidaktiska områden som står i fokus är kommunikation, planering, bedömning och anpassning av undervisning utifrån elevers specifika behov. Eftersom HDA har en stark forskningstradition kring matematisk problemlösning, har detta satt avtryck i samtliga kurser. På senare tid har även pågående forskning om planering och formativ bedömning inom matematikämnet börjat avspegla sig i grundlärares kurser. Examinering i kurserna är seminarier, redovisningar, skriftliga inlämningsuppgifter och salstentamina.

Sammanfattningsvis menar vi att den studerande får möjlighet att utveckla så pass omfattande ämneskunskaper i svenska och matematik som 2011 års examensordning, och dagens resurstilldelningssystem, medger. Men vi ser det som problematiskt och som en utmaning för studenterna att på motsvarande endast en termins heltidsstudier hinna utveckla så pass djupa ämneskunskaper som krävs för att planera, genomföra och utveckla ämnesundervisning i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling. Många studenter upplever svårigheter med sådana grundläggande ämneskunskaper som vi menar är oundgängliga för att kunna förstå sitt ämne och stödja eleverna i deras språk- och matematikutveckling. Det begränsade utrymmet för ämnesstudierna gör också att de rent ämnesdidaktiska delarna, där studenterna får möjlighet att genom olika praktiska moment öva på olika undervisningssituationer, inte får lika stort utrymme som vi – och våra studenter – skulle önska. Likaså upplever såväl lärare som studenter att nuvarande resurstilldelning inte medger tillräckligt med lärarledd undervisningstid med tanke på de begränsade förkunskaper i svenska och matematik som många av grundlärares studenterna uppvisar.

Mål

- visa kunskap om vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder samt om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen*
- visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet*

Som framgår av matrisen över samtliga nationella och lokala examenmål för grundlärares examen inriktning F-3 ovan är dessa två examensmål (2 och 3) kopplade till den vetenskapliga nyckelkompetensen. Precis som övriga nyckelkompetenser anser vi att den vetenskapliga kompetens som lärarstudenter behöver utveckla, för att klara utbildningen såväl som yrkesutövningen, måste förstås som en kombination av kunskapsformerna kunskap/förståelse, färdighet/förmåga och värderingsförmåga/förhållningssätt. Den kunskap som beskrivs i mål 2 menar vi utgör därmed en förutsättning för att uppnå den förmåga som stipuleras i mål 3. Därför behandlas dessa två examensmål gemensamt i denna text.

Krav på vetenskaplig kompetens ställs idag inte bara på den studerande under sin utbildning – i form av att självständigt kunna ta till sig och själv bidra till forskningsbaserad kunskap – utan även på den verksamma läraren som i sin yrkesutövning förväntas bedriva undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Därför menar vi att den vetenskapliga kompetensen utgör en slags grundkompetens som genomsyrar alla de övriga nyckelkompetenserna (framför allt den didaktiska

kompetensen som behandlas nedan). Men för att förtydliga vad vi här avser med vetenskaplig kompetens i relation till mål 2 och 3 gör vi följande definition:

Förmåga att utifrån kunskaper i vetenskapsteori och forskningsmetodik

- söka och tillgodogöra sig samt kritiskt granska, analysera, värdera och systematisera tidigare forskningsresultat av relevans för yrkesutövningen i syfte att utveckla sin egen yrkeskompetens med fokus på lärares undervisning och elevers lärande och utveckling
- planera, genomföra och presentera egna vetenskapliga undersökningar som bidrar med ny kunskap och förståelse inom de områden som utbildningen avser
- tillämpa ett vetenskapligt förhållningssätt, under utbildningen såväl som i sin lärarroll, genom att reflektera över och utvärdera sin egen verksamhet i ljuset av den ständigt växande vetenskapliga grunden och beprövade erfarenheten vad gäller undervisningens innehåll såväl som form.

Grundlärarprogrammet är utformat så att den studerande får möjlighet att successivt utveckla sin vetenskapliga kompetens genom utbildningens samtliga delar: ämnes- och ämnesdidaktiska studier, utbildningsvetenskaplig kärna och VFU. I programmets inledande UVK-kurs *Skolväsendets historia och samhällsuppdrag* introduceras den studerande till skolans, lärarutbildningens och läraryrkets vetenskapliga grund och utvecklar en grundläggande förståelse för innebörden i och värdet av ett vetenskapligt förhållningssätt gentemot verksamheten i förskoleklass och grundskolans tidiga år. Den studerande ges också i denna kurs en introduktion till, och får utveckla en grundläggande förmåga i, vetenskapligt skrivande. I de efterföljande kurserna får den studerande sedan möjlighet att både bredda och fördjupa sin vetenskapliga kompetens i takt med att allt fler undervisningsämnen studeras och allt fler av den utbildningsvetenskapliga kärnans delar behandlas.

Utrymmet i denna självvärdering medger inte någon ingående beskrivning av hur denna progression av den vetenskapliga kompetensen ser ut inom ramen för varje kurs. Men i samband med att programmet för ett år sedan gjorde en översyn av organisationen och genomförandet av det självständiga arbetet fick en särskild arbetsgrupp i uppgift att ta fram en plan för hur utbildningen som helhet kunde skapa ännu bättre förutsättningar för den studerande att genomföra sitt examensarbete inom utsatt tid. Detta arbete resulterade i att den studerande nu tidigt i utbildningen får möta och prova på olika vetenskapliga metoder samt gradvis får uppöva sin förmåga att muntligt och skriftligt presentera och argumentera för ställningstaganden som vilar på vetenskaplig grund. Ett för den vetenskapliga kompetensen viktigt och återkommande undervisningsmoment är de fältstudier som den studerande genomför under ämnesstudierna. Utifrån specifika frågeställningar studeras elevers lärande och lärares undervisning i ljuset av den forskning och de teorier som behandlats i kursen. Inom ramen för de tre ämnesblock som utgör programmets första tre läsår, genomför och presenterar den studerande sedan minst tre skriftliga arbeten som syftar till att utveckla deras förmåga till vetenskapligt skrivande.

Detta gör att den studerande genom kontinuerlig progression förväntas ha utvecklat en grundläggande vetenskaplig kompetens inför programmets avslutade läsår under vilket de två examensmålen slutligen förväntas uppnås och examineras. Den kurs inom vilken den studerade framför allt ges möjlighet att fördjupa sina kunskaper i vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder är UVK-kursen *Vetenskapsteori och utbildningsvetenskaplig forskning* som läses i direkt anslutning till examensarbetets första del. Kursen innehåller dels en fördjupning i vetenskapsteori som behandlar hur kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder kan användas i utbildningsvetenskaplig forskning för att utveckla ny kunskap och förståelse av betydelse för grundlärares yrkesutövning, dels praktiska tillämpningsövningar där den studerande får använda vetenskapliga verktyg och metoder utifrån egna problemställningar. Kursen integreras således med examensarbetets del 1 genom att den studerande uppövar sin förmåga att kritiskt granska utbildningsvetenskapliga texter utifrån vetenskapsteoretiska frågeställningar med inriktning mot det undervisningsämne inom vilket hen har valt att genomföra sitt självständiga arbete. Denna integrering innebär att den utbildningsvetenskapliga forskning som studeras skiljer sig åt mellan de studerande beroende på val av undervisningsämne och ämnesdidaktiskt problemområde för det självständiga arbetet. En utmaning här har varit att skapa homogena

seminariegrupper som kan ledas av lärare med kompetens inom fler än ett av de fem ämnesdidaktiska områdena (svenska, matematik, engelska SO, NO/te).

Den andra delen av examensmål 2 ovan ("relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen") behandlas framför allt i samband med de möten som sker mellan det vetenskapliga perspektiv som kännetecknar de högskoleförlagda studierna och den beprövade erfarenhet som finns på partnerskolorna. Men som beskrivits under rubriken utbildningsmiljö ovan vill vi betona vår ambition att skapa en utbildning där dessa två perspektiv och relationen dem emellan finns närvarande under hela utbildningen. Bland de undervisningsformer som bejakar denna ambition till integrering kan nämnas de obligatoriska fältstudier som äger rum under de högskoleförlagda studierna, under de ämnes- och ämnesdidaktiska kurserna såväl som den utbildningsvetenskapliga kärnan. Exempelvis genomför den studerande olika observationsuppgifter under sina ämnesstudier där de studerar sådant som bedömning i ämnet, språkutvecklande arbetssätt och elevers språkutveckling. På samma sätt innehåller de verksamhetsförlagda studierna obligatoriska seminarier där den studerandes erfarenheter från partnerskolan och den egna undervisningen analyseras och tas upp till diskussion i ljuset av de teoretiska och vetenskapliga perspektiv som behandlats under de föregående ämnesdidaktiska och utbildningsvetenskapliga kurserna.

I den integrerade UVK/VFU-kursen *Utveckling och lärande* ställs bland annat frågan hur teoretiska perspektiv kan vara till stöd vid planering, genomförande och utvärdering av undervisning. Med utgångspunkt i studenternas erfarenheter av egen genomförd undervisning inom ramen för kursens VFU analyseras pedagogiska situationer liksom pedagogiska verktyg med stöd av behavioristiska, konstruktivistiska och sociokulturella perspektiv i syfte att utmana studenternas förståelse av egen genomförd undervisning och väcka idéer om alternativa didaktiska val. Upplägget bygger på idén om att teoretiska perspektiv kan användas som intellektuella verktyg till stöd för reflektion och utveckling av undervisningen. På motsvarande sätt förekommer i den avslutande UVK/VFU-kursen *Utvärdering och utvecklingsarbete* ett erfarenhetsutbyte vid seminarier där studenter, via egen genomförd undervisning och samtal med några utvalda elever, med stöd av variationsteori sätter fokus på ett specifikt lärandeobjekt, formativ bedömning och hur undervisningen skulle kunnat göras mer begriplig för dessa elever.

Om kunskapsaspekten av den vetenskapliga nyckelkompetensen (mål 2) framför allt behandlas och fördjupas i UVK-kursen *Vetenskapsteori och utbildningsvetenskaplig forskning*, så kan färdigheten och förmågan att "kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet" (mål 3) sägas komma till uttryck i framför allt det självständiga arbetet. Som beskrivits ovan uppmanas den studerande att under hela sin utbildning att anta ett kritiskt och vetenskapligt förhållningssätt gentemot den pedagogiska verksamhet som hen möter under sina fältstudier och sin VFU såväl som gentemot sina egna tidigare erfarenheter av skolan och den samhällsdebatt som förs om skolan. Under termin sju ges sedan den studerande möjlighet att själv fördjupa sig i ett ämnesdidaktiskt problemområde genom att i *Examensarbete del 1* först läsa in sig på ämnet och studera tidigare forskningsresultat, för att sedan i *Examensarbete del 2* genomföra en egen empirisk studie vars resultat förväntas bidra till kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet.

Ursprungsidén med att dela upp det självständiga arbetet i två examensarbeten och vardera 15 hp var att det första skulle genomföras i form av en systematisk litteraturstudie där den studerande skulle söka svar på sin forskningsfråga genom att kritiskt granska och systematisera tidigare forskningsresultat. Det andra arbetet skulle sedan bestå av en egen empirisk undersökning som bygger vidare på de resultat som framkom i det första arbetet. Det visade sig dock att de studerande upplevde det första arbetet som betydligt svårare då de inte var vana att läsa, och än mindre kritiskt granska och analysera, internationella forskningsartiklar. Att genomföra en systematisk litteraturstudie under en så pass begränsad tidsrymd var också svårt då det inte alltid fanns relevant litteratur att tillgå utifrån de frågeställningar som de studerade identifierat. Av dessa anledningar skriver grundlärarstudenterna fr.o.m. vårterminen 2017 ett självständigt arbete om sammanlagt 30 hp, uppdelat på två kurser. Det ursprungliga syftet, att den

studerande i del 1 ska läsa in sig på tidigare forskning inom det valda problemområdet, gäller fortfarande, men presenteras nu i form av en litteraturbakgrund i stället för en systematisk litteraturstudie i sig. Detta gör att den studerande är friare i sin *konsumtion* av forskning, och kan redan från början fokusera sig mer på sin egen *produktion* av forskning som genomförs i del 2. Denna förändring innebär också att den studerandes "förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat" nu uppövas och examineras i det självständiga arbetet som helhet, till skillnad mot tidigare då den studerande förväntades genomföra en systematisk litteraturstudie i sitt första arbete.

Examensmålets andra del, "för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet", har i detta sammanhang tolkats som att det självständiga arbetet för att nå godkänd-nivån ska visa sådan grad av kunskapsproduktion att det ska kunna bidra med kunskap av relevans för medstuderande såväl som verksamma lärare. Det är också bland annat detta examensmåls fokus på "yrkesverksamheten" och "yrkesområdet" som ligger bakom HDa:s beslut att låta det akademiska ämnesområdet pedagogiskt arbete utgöra värdämne för grundlärarprogrammets två examensarbetskurser, till skillnad mot ämneslärarprogrammet där examenarbetena är integrerade i ämneskurserna eftersom motsvarande examensmål där fokuserar "ämnen, ämnesområden och ämnesdidaktik". Av denna anledning är det samma kursplan och betygskriterier som gäller för alla examensarbeten inom grundlärarprogrammet, oavsett inom vilket eller vilka undervisningsämnen som det genomförs.

Mål

4. *visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt*
5. *visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling*

Som framgår av matrisen över examensmål kopplade till nyckelkompetenser ovan sorterar examensmål 4 och 5 under det vi kallar didaktisk kompetens, dvs. de specifika lärarkunskaper och -förmågor som de blivande lärarna förväntas utveckla för att på vetenskaplig grund – från läroplansteoretisk till ämnesdidaktisk – kunna leda och ansvara för egen pedagogisk verksamhet. Den didaktiska kompetensen är också den nyckelkompetens som tydligast särskiljer en lärarexamen från andra examina. All högre utbildning – i synnerhet yrkesutbildningar – syftar till att utveckla samt ställer höga krav på den studerandes vetenskapliga kompetens, ämneskompetens och kommunikativa kompetens. Men det är bara blivande lärare som måste kunna "planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning".

För att förstå hur HDa säkerställer uppfyllelsen av dessa två examensmål (4 och 5) är det viktigt att förstå hur vi har tolkat dem i förhållande till övriga examensmål som sorterar under den didaktiska nyckelkompetensen. Bland de 14 examensmål som vi kopplar till denna nyckelkompetens går det att urskilja ett kunskapsmål och ett färdighetsmål som är av mer övergripande karaktär som kan sägas inbegripa övriga fyra respektive sex kunskaps- och färdighetsmål. Det vi ser som det övergripande kunskapsmålet är "visa sådana kunskaper i didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt". Didaktikbegreppet, inbegriper bland annat kunskap om läroplansteori, barns utveckling och lärande, och bedömning och betygsättning. För att kunna praktiskt "tillämpa sådan didaktik" (mål 4) måste alltså den studerande även uppnå det övergripande didaktiska kunskapsmålet.

På samma sätt ser vi mål 5 ovan som det övergripande färdighetsmålet kopplat till den didaktiska kompetensen. Övriga sex färdighetsmål (se matrisen ovan) ser vi som förutsättningar för att kunna uppnå detta övergripande examensmål. Det betyder att vi även ser mål 4 ovan som underordnat mål 5. När den studerande i sin blivande yrkesroll planerar, genomför, utvärderar och utvecklar undervisning för att stimulera varje elevs lärande och utveckling tillämpar hen per definition sådan didaktik som krävs för yrkesutövningen. Således behandlas uppfyllelsen av dessa två examensmål gemensamt med utgångspunkt i begreppet didaktisk kompetens.

Precis som den vetenskapliga kompetensen så utvecklas den studerandes didaktiska kompetens inom utbildningens samtliga tre delar: de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna, den utbildningsvetenskapliga kärnan och den verksamhetsförlagda utbildningen. Progressionen genom utbildningen är utformad i tre s.k. ämnesblock där dessa tre delar integreras (se bild över utbildningens struktur ovan). Varje block inleds med ämnes- och ämnesdidaktiska studier som sedan följs av en kurs inom den utbildningsvetenskapliga kärnan varpå den studerande genomför en VFU-period med fokus på de undervisningsämnena och de aspekter av den utbildningsvetenskapliga kärnan som studerats. På så vis byggs en ämnesteoretisk och ämnesdidaktisk grund som sedan följs upp i den integrerade UVK/VFU-kursen där den studerande tillämpar sina kunskaper genom att planera, genomföra, utvärdera och utveckla ämnesundervisning.

Grundlärarprogrammet är också utformat så att det finns en progression *mellan* varje ämnesblock. Även om det är nya undervisningsämnena som studeras så syftar UVK/VFU-delen i respektive ämnesblock till att den studerande successivt ska utveckla olika delar av den didaktiska kompetensen såsom den beskrivs i examensmål 5 ovan.

I ämnesblock 1 ingår den integrerade UVK/VFU-kursen *Didaktik och ledarskap* vilken fokuserar det pedagogiska ledarskapet med utgångspunkt i planering och lärarens uppdrag att medvetet välja innehåll och arbetsformer i förhållande till gällande lokala och nationella styrdokument. De studerande genomför här ett grupparbete där de arbetar med och diskuterar undervisningens syfte, innehåll och metodik med utgångspunkt i den didaktiska triangeln. Under VFU-delen av kursen uppövar de studerande en grundläggande förmåga att i samverkan med verksamma lärare observera, värdera och reflektera över, såväl som att själva planera och leda, pedagogisk verksamhet, med fokus på lärarrollen och det pedagogiska ledarskapet. Den genomförda undervisningen följs sedan upp på utvärderande seminarier.

Den andra integrerade UVK/VFU-kursen, som ingår i ämnesblock 2, är *Utveckling och lärande*, vilken fokuserar barns/elevs utveckling och lärande utifrån olika vetenskapliga teorier såväl som i ljuset av respektive pedagogiska verksamhet och dess gällande styrdokument. Under VFU-delen vidareutvecklar de studerande förmågan att självständigt och i samarbete med verksamma lärare planera, genomföra och utvärdera undervisning, men nu med fokus på vad som skapar goda förutsättningar för gruppens och det enskilda barnets/elevs utveckling och lärande. Hur studenternas erfarenheter från VFU:n diskuteras i ljuset av olika teorier om utveckling och lärande har beskrivits ovan.

I det tredje ämnesblocket läses UVK/VFU-kursen *Sociala relationer, konflikter och makt*, vilken bygger vidare på och förenar elev- respektive lärar-/ledarskapsperspektivet som här sätts in i ett större socialt sammanhang. Kursen utvecklar en teoretisk-kritisk bas för att bättre förstå de sociala relationernas komplexa karaktär och för att skapa beredskap att som pedagogisk ledare hantera de konflikter som uppstår. Under den verksamhetsförlagda delen av kursen ges tillfälle att reflektera över skolans värdegrundsuppdrag och skolan som moralisk och social arena och hur detta påverkar den yrkesetiska rollen som pedagogisk ledare. På så vis innebär denna tredje VFU-period en tydlig fördjupning av de studerandes förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera och genomföra undervisning som visar på en social och etisk medvetenhet.

Den fjärde och avslutande VFU-perioden är integrerad i kursen *Utvärdering och utvecklingsarbete*, vilken fokuserar på de sista två leden i den didaktiska kompetensen såsom den uttrycks i mål 5 ovan, dvs. förmågan att "... utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt".

Genom att i kursen dels fokusera ett elevnära utvärderings- och utvecklingsarbete, dels olika teoretiska perspektiv och metoder för utvärdering och utvecklingsarbete ur ett organisationsperspektiv, involveras de studerande i processer för hela den didaktiska process som mål 5 ger uttryck för. I kursen ingår att ta ett självständigt helhetsansvar för undervisningen vari inbegrips ett särskilt fokus på hur avgränsade lärandeobjekt i tre steg kan planeras, genomföras och utvärderas. Via en särskilt utformad uppgift åligger det den studerande att, därefter i ett fjärde steg, i en visuell gestaltning (film) visa hur undervisning kan utvecklas. Examinationsuppgiften, inspirerad av "learning studies", bildar grund för vidare förståelse för det systematiska kvalitetsarbete som kännetecknar framgångsrika skolor. I kursen ingår också att den studerande mot bakgrund av egna erfarenheter och i samspråk med partnerskolan utvecklar förslag på ett utvärderings- eller utvecklingsarbete som skulle kunna iscensättas på partnerskolan. I uppgiften ingår att självständigt tillämpa ett vetenskapligt förhållningssätt med möjlighet att också söka former för hur den studerandes kunskapsbidrag från tidigare genomförda examensarbete kan omsättas i ett utvecklingsarbete.

Ett återkommande och centralt undervisningsmoment under samtliga ovanstående integrerade UVK/VFU-kurser är de *trepartssamtal* som genomförs mot slutet av varje VFU-period. Inför dessa utvecklingssamtal, där både VFU-läraren på partnerskolan och seminarieledaren på HDa medverkar, skriver den studerande en självvärdering där hen värderar sin egen utveckling i relation till kursens mål. Med utgångspunkt i denna och VFU-lärarens egen bedömning diskuteras sedan vilka lärandemål den studerande behöver fokusera på under resterande del av kursen, och på vilket sätt VFU-läraren och seminarieledaren tillsammans kan stödja den studerande i dennes målpuppfyllelse. På så vis förväntas den studerande själv ta ansvar för sin egen individuella progression mot examenmål 4 och 5.

Mål

6. *visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån relevanta vetenskapliga, samhällliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling*

Detta examenmål, i likhet med de tidigare, är komplext och kan inte enkelt knytas till någon specifik del av utbildningen. I matrisen över examenmål kopplade till nyckelkompetenser ovan framgår att detta examenmål relaterar både till den didaktiska kompetensen och den nyckelkompetens som vid HDa benämns *läraryrkets värderelaterade dimensioner*. Tillsammans kan dessa två nyckelkompetenser sägas utgöra lärarutbildningens och läraryrkets gemensamma professionskärna. Anledningen till att de delas upp och behandlas separat är att vi vill försäkra oss om att grundlärarutbildningen förbereder lärarstudenterna för läraryrkets och skolans dubbla uppdrag såsom det formuleras i grundskolans läroplan. Kunskapsuppdraget ställer krav på lärare att kunna bedriva undervisning så att eleverna når kunskapskraven i alla sina ämnen; samhällsuppdraget ställer krav på lärare att fostra eleverna till demokratiska medborgare i ett demokratiskt samhälle. Men självfallet går de två kompetensområdena i varandra, på samma sätt som skolans dubbla uppdrag. Det är ju i ämnesundervisningen (det pedagogiska arbetet) som läraren iscensätter den demokratiska värdegrunden (genom att beakta vetenskapliga, samhällliga och etiska aspekter).

En viktig utgångspunkt för läraryrkets värderelaterade dimensioner och för hur vi tolkat detta examenmål (6) är det vi kallar ett dubbelt normperspektiv. Den nyckelkompetens som krävs för att hantera läraryrkets värderelaterade dimensioner måste ofrånkomligen vila på normativ grund. Utan sådan är det omöjligt att inta en kritiskt granskande attityd till såväl förtryckande praktik som utbildningspolitiska mål. Lärarutbildning är en yrkesutbildning som syftar till att de studerande ska utveckla förmåga att kommunicera och förankra denna värdegrund, jämte jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv, ett uppdrag som förutsätter att värdegrunden antas som normativt giltigt utgångspunkt. Samtidigt måste även denna grund, liksom samhällets övriga normer, kunna göras

tillgänglig för kritisk granskning. Således krävs ett förhållningssätt på två nivåer, en normativ nivå och en normkritisk metanivå, samt en förmåga att växla däremellan.

I grundläroinnehållens olika faser försöker vi erbjuda studenterna strategier som kan hjälpa dem upprätta och upprätthålla ett sådant dubbelt normperspektiv under sina studier såväl som vidare in i den framtida yrkespraktiken. Den studerande får tillgång till språkliga verktyg i form av teorier och begrepp, med vars hjälp det blir möjligt att tänka och kommunicera omkring uppdrag, verksamhet, den egna lärarrollen och mötet med elever och föräldrar. För detta krävs såväl förståelse för de etisk-teoretiska antaganden som värdegrundens olika normativa utgångspunkter vilar på som kunskap om och förståelse för adekvata teoretiska perspektiv och centrala analytiska begrepp, med vars hjälp det omgivande samhället såväl som skolans praktik och dess aktuella styrdokument kan analyseras. Exempel på sådana centrala begrepp som fördjupas och problematiseras återkommande genom utbildningen är *demokrati, makt, normer och värden, kultur och identitet*.

Även om de värderelaterade dimensionerna ska finnas närvarande under hela utbildningen är det framför allt under kurserna i den utbildningsvetenskapliga kärnan och VFU:n som den studerande förväntas utveckla denna nyckelkompetens och uppnå detta examensmål. I den inledande kursen, *Skolväsendets historia och samhällsuppdrag*, introduceras den studerande till skolans styrning, dubbla uppdrag och de utbildningspolitiska och utbildningsfilosofiska ställningstaganden och begrepp som ligger till grund för lärares yrkesetik. Förutom FN:s konvention om barnets rättigheter studeras Lgr 11 och den värdegrund som där skrivs fram. Ett konkret exempel på en frågeställning som behandlas i seminarieform är "Vad kan ett vetenskapligt förhållningssätt i läraryrket innebära för förståelsen och tillämpningen av skolans värdegrund och de (mellanmänskliga) möten och aktiviteter som äger rum i skolans verksamheter?"

I kursen *Didaktik och ledarskap* får den studerande fördjupa sig ytterligare i lärares yrkesetik och de yrkesetiska principerna. Under kursens VFU-del tränar den studerande att i sitt ledarskap aktivt verka för skolans värdegrund. Ett exempel på en central undervisningsform där den studerande får möjlighet att utveckla självkännedom om sin förmåga att göra dessa vetenskapliga och yrkesetiska bedömningar är s.k. loggskrivande, vilket innebär att den studerande först skriver ner sina tankar bakom planeringen av undervisningen (syfte, val av innehåll och arbetsformer) för att sedan skriva ned sina erfarenheter och reflektioner efter att den egna undervisningen är genomförd. Loggarna delas mellan studenterna och behandlas sedan i seminarieform.

Kursen *Sociala relationer, konflikter och makt i förskoleklass och grundskolan åk 1-3* belyser från en teoretisk-kritisk bas de sociala relationernas komplexa karaktär samt synliggör och problematiserar normer som präglar dessa. Ett särskilt fokus läggs på frågor som rör maktrelationer och möten mellan människor i ett samhälle präglat av mångfald. Vidare behandlas sociala medier som arenor för barns, ungas och vuxnas sociala relationer. Kursen rör således skolans värdegrundsuppdrag utifrån sociala perspektiv på hållbar utveckling med fokus på jämlikhet, jämställdhet och alla människors lika värde. Mer samhälls- och naturvetenskapliga perspektiv på hållbar utveckling behandlas i den tematiska SO/NO/teknik-kursen.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Som beskrivits ovan ser HDa målet om jämställdhet som en del av det vi kallar läraryrkets värderelaterade dimensioner. För att kunna uppnå detta mål krävs, menar vi, en fördjupad kunskap om och förståelse för den demokratiska värdegrund som bygger på alla människors lika värde och rättigheter oberoende av kön, sexuell läggning, nationalitet eller religiös, etnisk, eller kulturell tillhörighet. Vid UKÄ:s upptaktsmöte 15 mars poängterades att aspekten jämställdhet skulle begränsas till att omfatta endast jämställdhet

mellan könen, vilket dock inte enkelt låter sig göras då lärarutbildningen vid HDa redan har antagit ett bredare perspektiv på dessa frågor.

Tillsammans med demokratibegreppet och dess fokus på jämlikhets-, jämställdhets- och likvärdighetsprinciper är också maktbegreppet av avgörande betydelse för förståelsen av jämställdhetsperspektivet. I skärningspunkten mellan demokrati- och maktbegreppen kan makt förstås som inflytande över beslut som har betydelse för det egna livet, såväl i kollektiva beslutsprocesser på samhälls nivå som i beslut om det egna arbetet i arbetslivet och i skolan, men också i de sociala och personliga sfärerna. I det här avseendet kan begreppet makt förstås som möjlighet att utöva inflytande över det man gör och över de villkor som påverkar det man gör. För att lärarstudenterna ska utveckla en mer komplex förståelse för maktbegreppet och dess betydelse för jämställdhetsperspektivet tas ett antal underliggande begrepp upp till diskussion och problematiseras, såsom substantiell makt, positionsmakt, diskursiv makt, strukturell makt/förtryck, intersektionalitet, tolerans och ömsesidig respekt.

Kurser som explicit behandlar frågor om kön och makt i relation till pedagogisk verksamhet är dels de inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, där även VFU ingår, såsom *Skolväsendets historia och samhällsuppdrag, Utveckling och lärande* och *Sociala relationer, makt och konflikter*, dels vissa kurser inom de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna, här exemplifierade med svenska och matematik. I den första UVK-kursen, *Skolväsendets historia och samhällsuppdrag*, introduceras den studerande till frågan under rubriken "Lätt och svårt om kön", dvs. att kön går att förstå på en mängd olika sätt och också att kön är av central betydelse både vad gäller barnen/eleverna, pedagogiken, relationen till vårdnadshavare, själva yrket och kanske allra mest centralt rollen som lärare och därmed alltså den egna personen. Under *Utveckling och lärande* följs jämställdhetsperspektivet upp i ljuset av olika teorier om barns och elevers sociala, emotionella, motoriska utveckling. Även barndomens förändrade uppväxtvillkor samt genusaspekter på olika skolämnen behandlas. Som beskrivits ovan under mål 6 är *Sociala relationer, konflikter och makt* den kurs som tydligast behandlar de grundläggande demokratiska värderingarna och olika jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten.

Även i ämneskurserna beaktas jämställdhetsperspektivet i samband med diskussioner om hur man som lärare kan skapa likvärdiga förutsättningar för *alla* elever att lära och utvecklas. Under seminarierna förs dialog om klassrumssituationer där läraren behöver tänka på hur man förhåller sig jämställt mot flickor och pojkar. Ett konkret exempel är talutrymmet, som berörs i den inledande svenskkursen, som även innehåller ett moment om genus och språk. Lärarna strävar också efter en jämn könsfördelning och genusmedvetenhet vid val av kurslitteratur, något som sedan följs upp av beredningsgrupperna vid fastställande av kursplan. Undervisande lärare arbetar medvetet med att föregå med gott exempel avseende hur studenter och elever benämns och hur samtal och arbete organiseras på seminarierna.

En utmaning när det gäller jämställdhetsperspektivet inom grundlärarprogrammet är den ojämlika könsfördelningen: flertalet av studenterna är kvinnor. På inriktningen F-3 är endast 6 % av de studerande män. Detta faktum är något som vi hela tiden måste beakta och problematisera i utbildningens innehåll och genomförande. Dels diskuteras lärarprofessionens status och ställning i det svenska samhället, i ett historiskt och internationellt perspektiv, och utifrån frågeställningar om vilka sociala, kulturella och ekonomiska förklaringar det är som ligger bakom den utveckling som lett fram till att så få män söker sig till och arbetar i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3. Dels beaktar vi den sneda könsfördelningen vid indelning av studenterna i grupper genom att medvetet placera de få män som finns med i samma grupp, eftersom en fördelning i spridda grupper riskerar att få till konsekvens att den manliga studenten förväntas representera sin genustillhörighet snarare än sig själv.

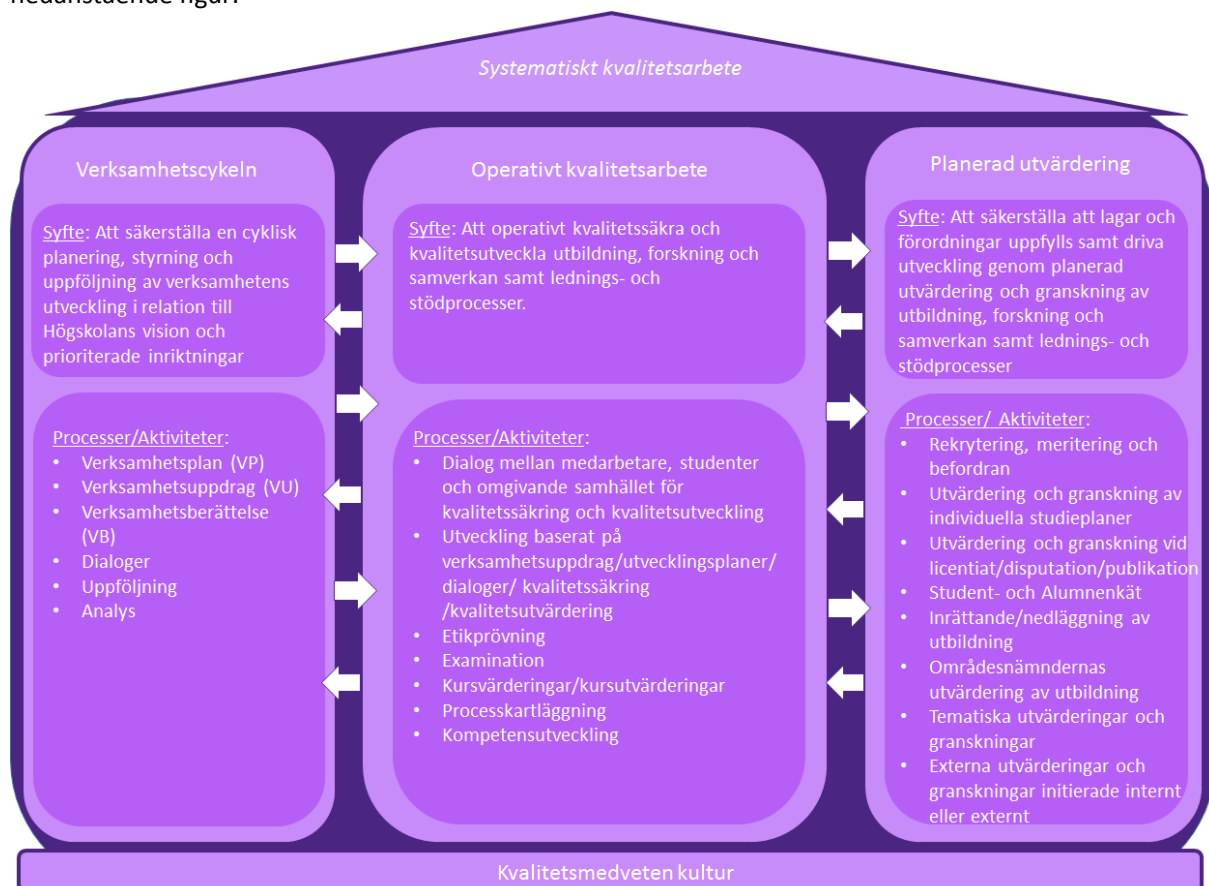
Avslutningsvis vill vi betona att HDa har ett viktigt direkt ansvar för att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i sina studier. Utbildning är i sin tur en tung faktor vad gäller makt, inflytande och ekonomiska villkor, och jämställd utbildning bidrar därmed även till målet om jämställd makt och ekonomisk jämställdhet för HDa:s studenter i deras framtida yrkesliv. Men HDa:s verksamhet har också en minst lika viktig indirekt effekt, genom den samhällspåverkan som studenterna har i sin framtida

yrkesgärning. Innehållet i utbildningen kan bidra till att de lärare vi utbildar arbetar för en mer jämställd skola. Sannolikt är detta den tyngsta jämställdhetseffekten av HDA:s verksamhet. Därför är det viktigt att all utbildning bidrar till att utveckla studenternas medvetenhet om och perspektiv på kön och makt, grundade på växande insikter i de etiska grundprinciper som jämlikhetssträvanden vilar på – alla människors lika värde, rättvisebegrepp, hållbarhetens innebörder, m.fl. Vi är fullt medvetna om att vi inom utbildningen kan bli ännu bättre på att fullgöra detta ansvar genom att mer systematiskt lyfta och följa upp jämställdhetsperspektivet som en egen aspekt inom ramen för läraryrkets värderelaterade dimensioner. Detta är något som kommer att lyftas i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Grundlärarprogrammet omfattas av och följer HDA:s gemensamma system för kvalitetsarbete som fick omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete i den UKÄ-granskning som gjordes 2017. Grunden för detta arbete är att skapa goda förutsättningar för en *kvalitetsmedveten kultur* som enligt HDA:s policy för det systematiska kvalitetsarbetet ska präglas av ”tydligt ledarskap, öppenhet och transparens, beredskap till omprövning och vilja till förbättringsarbete”. På denna grund bärs sedan kvalitetsarbetet upp av olika processer och aktiviteter som beroende på syfte kategoriseras i tre ömsesidigt stödjande pelare: verksamhetscykeln, operativt kvalitetsarbete och planerad utvärdering. Kvalitetssystemet illustreras i nedanstående figur.

Verksamhetscykeln inom grundlärarprogrammet består av verksamhetsplan (VP) och verksamhetsberättelse (VB). Då lärarutbildningsprogrammen i sig inte utgör egna resultatenheter med

egen budget, utan, som beskrivits ovan, drivs gemensamt av medverkande akademier och ämnesavdelningar, upprättas inget särskilt verksamhetsuppdrag (VU) för grundlärarprogrammet. Däremot upprättas verksamhetsplaner med både ett- och treårigt perspektiv. VB och VP följer en gemensam struktur som utarbetats inom lärarutbildningskansliet och behandlar följande delar: organisation och ledning, studenter i programmet (dimensionering, programretention, avhopp), programmets upplägg (kursutbud, examenstillstånd, kurs- och programutveckling), verksamhetsförlagd utbildning, forskningsanknytning, samverkan, internationalisering, lärarresurser och lärarkompetens, samt för VB: uppföljning och programutvärdering.

Lärarutbildningsprogrammets VP utarbetas under våren, direkt efter det att föregående års VB har analyserats och följts upp i dialog med såväl lärarutbildningens ledningsgrupp som medverkande ämnesavdelningar. Programansvarigas förslag till VP tas sedan upp till dialog under en gemensam strategidag tillsammans med lärarutbildningens ledningsgrupp och beslutas före sommaruppehållet. Detta betyder att programmets VP blir vägledande och till viss del styrande för de VP och VU som sedan utarbetas av och för alla de ämnesavdelningar som medverkar i respektive utbildningsprogram. Särskilt tydlig blir programmets beställarfunktion gentemot ämnen som har sitt huvudsakliga uppdrag inom lärarutbildningen, såsom ämnesavdelningarna svenska, matematikdidaktik och pedagogiskt arbete. Det är dock viktigt att framhålla att programansvariga tillsammans med lärarutbildningens ledningsgrupp endast sätter ramarna för ämnenas verksamhet inom lärarutbildningen (t.ex. omfattning av kurser, volym av studenter, behov av lärarresurser och programutveckling), men det är ämnesavdelningarna själva, i dialog med programledningen, som ansvarar för utveckling, genomförande och uppföljning av sin verksamhet.

Huvuddelen av grundlärarutbildningens arbete med uppföljning, åtgärder och återkoppling sker inom det som ovan definieras som operativt kvalitetsarbete, dvs. det ständigt pågående arbete som sker i syfte att kontinuerligt kvalitetssäkra och kvalitetsutveckla utbildningen och dess förutsättningar. Detta kvalitetsarbete sker på flera olika nivåer, från kursnivå till lärosätetsnivå.

På kursnivå handlar det om en kontinuerlig dialog mellan lärare och studenter med det gemensamma syftet att skapa bästa förutsättningar för de studerande att uppfylla kursens lärandemål. Varje kurs inleds därför med en genomgång av vad lärandemålen mer konkret innebär, hur kursens innehåll och arbetsformer är utplagda för att de studerande ska kunna utveckla dessa kunskaper, färdigheter och förmågor, samt hur examinationen säkerställer måluppfyllelsen. Undervisande lärare (eller kursansvarig) har då möjlighet att motivera och förklara kursens upplägg, bl.a. på basis av tidigare kursutvärderingar. Efter ca halva kursen genomför undervisande lärare (eller kursansvarig) sedan en avstämning (kurslag) med de studerande (eller studentrepresentanter) för att diskutera hur de upplever kursens innehåll och arbetsformer så här långt. På så vis finns möjligheter för de studerande att påverka – och för läraren att åtgärda – undervisningen redan under kursens gång.

När det gäller utvärdering av avslutad kurs så följer grundlärarprogrammet de regler och den handläggningsordning för kursutvärderingar som gäller för samtliga kurser vid HDa, dvs. att kursansvarig sammanställer en utvärdering (analys) som baseras på kursens förutsättningar och utfall (andel VG, G och U), studenternas synpunkter (kursvärdering) samt medverkande lärares synpunkter. Kursutvärderingen inklusive eventuella förslag till åtgärder återkopplas sedan till såväl studenter (på kursens kursrum på lärplattformen) som medverkande lärare, samt till ämnesföreträdare, avdelningschef och programansvarig. Vid behov av åtgärder som inte ryms i det kontinuerliga kursutvecklingsarbetet som sker inom kursbudget, anhåller kursansvarig om ytterligare utvecklingsmedel från ämnet eller avdelningen.

Kvalitetsarbetet på ämnesnivå handlar om att följa upp ämneskurserna i sin helhet. När det gäller ämnesstudierna inom grundlärarprogrammet så omfattar dessa enligt examensordningen inte mer än 15-30 hp per ämne. Men då vi till de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna även räknar VFU:n och det självständiga arbetet så är omfattningen i vissa fall mer än det dubbla. De sammanlagda kursutvärderingarna från ämnets kurser inom programmet följs upp och analyseras inom varje

ämnesavdelning, för att säkerställa att de studerande har givits goda förutsättningar att utveckla sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen. Varje undervisningsämne som ingår i någon av grundlärarprogrammets två inriktningar representeras också av en särskilt ansvarig lärare som medverkar på de månatliga programmötena och där för en kontinuerlig dialog med programansvarig och övriga ämnesansvariga om studenternas måluppfyllelse inom de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna.

Förutom den kontinuerliga uppföljning som sker på kurs- och ämnesnivå så genomför de studerande en programvärdering direkt efter att den sista kursen av avslutad. Frågorna i denna studentenkät utgår från de sju nyckelkompetenserna beskrivna ovan och ber de svarande att värdera hur väl utbildningens olika delar givit dem förutsättningar att utveckla dessa kompetenser (innehåll och arbetsformer). De studerande får även möjlighet att värdera och kommentera hur väl programmets examinationsformer svarar mot nyckelkompetenserna. Då grundlärarprogrammet har antagning både höst- och vårtermin genomförs programvärderingen två gånger per år. Resultaten från dessa sammanställs och redovisas i den VB som skrivs i februari och sedan ligger till grund för nästkommande års VP i vilken nödvändig kurs- och programutveckling skrivs fram.

Ett betydelsefullt underlag för vårt operativa kvalitetsarbete och den omfattande program- och kompetensutveckling som genomförs är också de återkommande alumnenkäter som HDA tillsammans med ett 20-tal andra lärosäten ansvarar för i samarbete SCB. Två år efter examen får samtliga lärare och förskollärare i landet svara på ett 50-tal frågor om utbildningens betydelse, sin nuvarande situation/anställning samt lämna ett omdöme om utbildningen. Då denna alumnenkät nu genomförts fem gånger sedan 2010 (med en svarsfrekvens på 40-60%) har vi idag en mycket god kunskap om hur våra alumner som nu arbetar som lärare i grundskolans tidigare år värderar den utbildning vi ansvarat för. Dels kan vi se hur svaren från lärarna med inriktning mot förskoleklass och grundskolans tidigare år skiljer sig från övriga lärarkategorier, dels ser vi vad som utmärker alumnerna från HDA jämfört med de från övriga lärosäten. Som komplement till denna nationella lärarenkät finns även HDA:s egen alumnenkät som genomförts bland före detta studenter som tog examen 2009 respektive 2014. Resultaten från alumnenkäterna följs upp och analyseras av programledningen som även återkopplar till lärarkollegiet, chefer och externa samverkanspartners.

Ytterligare en del av den planerade utvärderingen, kvalitetsarbetets tredje pelare, är de granskningar och uppföljningar som genomförs av Områdesnämnden för utbildningsvetenskap (ONUTB). Dels fastställer områdesnämnden alla utbildningsplaner inom lärarutbildningsområdet, dels genomför nämnden regelbundna utbildningsutvärderingar, av de ämnen som ingår i området, av särskilda teman (t.ex. VFU) och av utbildningsprogrammen i sin helhet. Först ut i cykeln av programutvärderingar var förskolläraryrket som granskades under 2017. Grundlärarprogrammets två inriktningar kommer enligt plan att utvärderas tidigast 2019. Utöver ONUTB:s planerade utvärderingar har delar av grundlärarprogrammet även utvärderats externt av UKÄ i form av de särskilda uppföljningar som har gjorts av VFU:n och försöksverksamheten med övningskolor.

Sammantaget utgör de kontinuerliga kurs-, ämnes- och programuppföljningarna tillsammans med de planerade utvärderingarna och alumnenkäterna ett gott kunskapsunderlag utifrån vilket nödvändiga åtgärder kan vidtas i form av kompetensutveckling och programutveckling. De satsningar som har gjorts på att utveckla lärarkompetensen inom för utbildningen angelägna områden har beskrivits ovan. När det gäller programutveckling så har lärarutbildningens ledningsgrupp sedan 2015 avsatt stora summor på det vi kallat programvisa utvecklingsprojekt, dvs. kollegiala utvecklingsgrupper som arbetat över kurs- och ämnesgränser för att skapa bättre förutsättningar för de studerande att under ordinarie studietid utveckla det vi ser som utbildningens nyckelkompetenser. Exempelvis har kurs- och programuppföljningarna visat att de studerande behöver få bättre förutsättningar att utveckla sin vetenskapliga och kommunikativa kompetens för att klara av det självständiga arbetet och slutföra utbildningen inom utsatt tid, vilket har resulterat i en programövergripande progressionsplan som tydliggör för studenter och medarbetare hur utbildningens kurser tar ett gemensamt ansvar för denna successiva utveckling. De studenter som ändå

har svårt att klara av kurserna inom utsatt tid p.g.a. svårigheter med sitt vetenskapliga skrivande erbjuds tidigt i utbildningen extrahjälp via HDa:s särskilda språkstöd.

Våra analyser av studentgenomströmningen visar annars att de flesta avhoppet sker tidigt i utbildningen, vanligtvis under det första läsåret. De uppföljningar som har gjorts visar att den vanligaste orsaken är bristande studiemotivation och svårighet att ägna sig heltid åt studierna. Många av de som hoppar av är osäkra i sitt yrkesval och/eller arbetar vid sidan av sina studier (inte sällan som obehörig lärarvikarie). När de upptäcker att studierna, och yrket, är mer krävande än de hade förväntat sig är inte motivationen tillräckligt stark för att de ska ägna sig mer helhjärtat åt sina studier. Vi ser också från våra analyser av programretentionen att de som gör studieavbrott längre fram i sina studier tenderar att komma tillbaka efter en eller ett par terminer. Åtgärder som vi har vidtagit för att motverka andelen avhopp, förutom det som nämnts ovan, är att förtydliga redan från början att utbildningen förutsätter heltidsstudier. Vi har också sett att den utveckling som skett genom partnerskoleprojektet har bidragit till att minska andelen avhopp. Alla grundlärostudenter kommer nu till en partnerskola som är särskilt utvald och förberedd på sitt delade utbildningsansvar. Detta gör att studenterna känner sig välkomna och omhändertagna, inte bara av sin handledare, utan av hela kollegiet inklusive skolledningen. Att det dessutom är flera studenter på varje skola gör att de får ett bättre stöd av varandra under VFU:n såväl som i övriga kurser. Vi är också övertygade om att den kontinuerliga kontakten med – och intresset från – partnerskolan under hela utbildningen gör att den studerandes motivation för yrket ökar.

Studentperspektiv

Som beskrivits ovan tas studentperspektivet i beaktande från individ- och kursnivå till program- och lärosätetsnivå. En stor del av det formella arbetet med kurs- och programutvärderingar, och på vilket sätt studenternas synpunkter tas i beaktande i kvalitets- och utvecklingsarbetet, har redan beskrivits under rubriken *Uppföljning, åtgärder och återkoppling*. Men det finns några aspekter av det formella inflytandet som studenterna har på utbildningen, samt några exempel på vidtagna åtgärder, som vi vill komplettera med här.

Samtliga nya och reviderade kursplaner inom grundläroprogrammet bereds inom respektive akademis beredningsgrupp för kursplaner för beslut av akademichef. Förutom lärarrepresentanter finns alltid minst en studeranderepresentant i vardera beredningsgruppen, utsedd av studentkåren. Även om studentrepresentanten inte alltid är en lärostudent så är vår erfarenhet att denna tar en aktiv roll i beredningsarbetet och har ett viktigt inflytande på de beslut som fattas. På samma sätt bereds och beslutas nya och reviderade utbildningsplaner inom läroutbildningsområdet av Områdesnämnden för utbildningsvetenskap (ONUTB), men med den skillnaden att det här alltid finns två studeranderepresentanter som också alltid är lärostudenter. Förutom inflytande över utbildningsplanerna, vilka ytterst styr utbildningens innehåll och genomförande, har dessa studeranderepresentanter även en viktig roll i de interna kvalitetsgranskningar som ONUTB regelbundet genomför, vilka även identifierar angelägna utvecklingsområden för respektive utbildning. Dessa granskningsrapporter har varit betydelsefulla för de områden och utbildningar som hittills har granskats (t.ex. förskolläroutbildningen).

Som beskrivits ovan fungerar kvalitetsarbetet väl när det gäller kurs- och programvärderingar efter avslutad kurs och utbildning, förutom att vi gärna hade sett en högre svarsfrekvens. Från ett studentperspektiv ger dock dessa utvärderingar den studerande endast begränsad möjlighet att påverka den utbildning som hen själv genomgår. De flesta av de synpunkter som framkommer i kurs- och programvärderingarna leder till åtgärder som kommer först nästa omgång av studenter till del. Visserligen genomförs s.k. kurslag inom de flesta programkurser, men på programnivå har denna form av studentinflytande saknats. Av denna anledning har programansvariga under hösten 2017 tagit initiativ till att skapa ett programråd med studentrepresentanter från varje antagningstermin som träffar

programansvariga och representanter för undervisande lärare minst en gång per termin. Syftet är att skapa goda relationer och ännu bättre förutsättningar för de studerande att kontinuerligt vara med och bereda frågor som rör utbildningen och att få dem att ta en mer aktiv roll i arbetet med att utveckla det program som de själva genomgår. Vid det första programrådet i maj 2018 deltog sex grundlärarstudenter och dialogen upplevdes som konstruktiv av såväl studenter som lärare och programledning.

Det finns flera exempel på åtgärder som har vidtagits med anledning av studentsynpunkter som framkommit i kurs- och programutvärderingar. I svenskkurserna har det bl.a. handlat om att studenterna önskat mer tid för grammatikundervisningen och att detta moment behöver löpa över en längre tid, samt att de vill se mer undervisning om prov och bedömning. Båda dessa synpunkter har vi tagit hänsyn till genom att förändra kursupplägg och introducera fler praktiska och autentiska bedömningsanalyser, bl.a. i relation till de nationella proven i åk 3 och 6. När det gäller matematikkurserna så har en återkommande synpunkt från studenterna varit att de önskar mer kunskap om praktiska undervisningsmetoder. Detta har medfört att nya moment och ny didaktisk litteratur har introducerats i kurserna.

När det gäller det informella studentinflytandet så upplever såväl studenter som lärare och programledning att det finns öppna informationskanaler för en konstruktiv dialog. Undervisande lärare finns tillgängliga i samband med undervisningen, vare sig den sker på campus eller via nätet. Likaså finns lärare, kurs- och programansvariga alltid tillgängliga via telefon, epost och personliga besök. Denna öppenhet och tillgänglighet är något som utnyttjas regelbundet och som uppskattas av studenterna, enligt genomförda kurs- och programvärderingar. Dessa informella kontakter med enskilda studenter fungerar som ett viktigt, och ofta fördjupande, komplement till de synpunkter som samlas in via de mer formella informationskanalerna.

De synpunkter som framkommer via ovanstående öppna och informella informationskanaler rör ofta undervisningens praktiska genomförande, såsom vilka delar och moment som bäst kan genomföras via den nätbaserade lärplattformen och hur campusträffarna bäst kan utnyttjas för att optimera studenternas lärande. Inom den första kursen i svenska har t.ex. vissa delar i kursupplägget justerats efter synpunkter från studenterna som önskade mer sammanhållen undervisningstid de dagar de är på campus. Ibland kan det vara svårt att göra ändringar under pågående kurs, men gällande t.ex. tider för inlämning av uppgift så finns alltid en flexibilitet utifrån studenternas önskemål. Ett annat exempel är från kursen *Text, kommunikation och lärande* där det inkommit synpunkter på kursens litteratur, vilken uppfattades som både för omfattande och för svår. Kursansvarig och undervisande lärare har då lyssnat in studenternas synpunkter och sett över litteraturen. Det händer att någon titel ersätts med någon annan men oftast skapas stöttande komplement till svårlästa titlar genom t.ex. korta föreläsningar och instuderingsfrågor. I kursen finns en hemtentamen som skrivs under ca 2 arbetsdagar. Då tidigare studenter ibland upplevt svårigheter att tolka hemtentamen, erbjuds nu en frågestund under skrivtidens gång. Under frågestunden har studenterna möjlighet att ställa frågor till den undervisande lärare som sedan bedömer hemtentamen. Såväl UVK- som ämneskurserna inom grundlärarprogrammet använder sig vanligtvis av en och samma seminarieledare genom hela kursen (eller delkursen), vilket gör att denna kontinuerligt kan föra en dialog med studenterna och snabbt göra justeringar i kursupplägget, inom rimliga ramar.

Andra typer av ärenden som kommer upp via det informella studentinflytandet berör ofta studenternas studie- och livssituation där de frågar om någon form av anpassning, t.ex. inlämning av uppgifter eller gruppindelning. I den mån det är möjligt och rimligt så försöker vi alltid att tillmötesgå studenternas behov. Studenter med intyg om anpassning får alltid, i dialog med kursansvarig och undervisande lärare, den anpassning som behövs.

Ett exempel på framgångsrikt informellt studentinflytande som vi gärna vill lyfta är det kontinuerliga utvecklingsarbete som pågår inom den arbetsintegrerade grundlärarutbildningen inriktning 4-6. Då detta är en helt ny utbildningsform där de studerande kombinerar sitt arbete på en skola med sina lärarstudier ställs stora krav på att respektive verksamhet kan vara flexibel och anpassa sig till varandra för att studenterna ska få ut det mesta av sina kombinerade uppdrag. I samband med studenternas heldag på

HDa varje måndag följs deras arbete och studier kontinuerligt upp vilket betyder att de studerande tar en aktiv del i att utveckla sin utbildning och sina lärandeprocesser.

Arbetsliv och samverkan

Som redan framgår av beskrivningarna och analyserna av övriga bedömningsområden ovan kännetecknas lärarutbildningsområdet i allmänhet, och grundlärarutbildningen i synnerhet, av en väletablerad och nära samverkan med skolhuvudmännen i Dalaregionen. Pedagogiskt utvecklingscentrum Dalarna (PUD) utgör navet i denna samverkan och byggdes upp tillsammans med kommunerna i Dalarna med omnejd under 1990-talet under devisen "lärarutbildning som skolutveckling". Således var samverkan ursprungligen fokuserad på lärarstuderandes verksamhetsförlagda utbildning, som möjliggjorde för medverkande skolor att ta del av den kunskapsutveckling som ägde rum på HDa. VFU:n är fortfarande den bärande basen i samarbetet, men i takt med att huvudmännens behov av skolutveckling – och lärarutbildningens behov av praktisk forskning och ett starkare professionsperspektiv – har ökat, har även samverkan kommit att omfatta en betydande mängd gemensamt drivna och gemensamt finansierade aktiviteter och projekt.

Dessa aktiviteter består idag bland annat av: ämnesdidaktiska nätverk där respektive ämnesavdelning vid HDa bjuder in verksamma lärare och VFU-handledare i regionen för att diskutera ämnesdidaktiska frågor under en kvällsträff, forskningscirklar där lärare från en eller flera skolor samarbetar med en forskare vid HDa under en sammanhängande period utifrån en verksamhetsinitierad problemställning, magisterutbildning som möjliggör för verksamma lärare och rektorer att bygga på sin grundutbildning och meritera sig för vidare forskarstudier, forskarutbildning till licentiat- eller doktorsexamen inom ramen för den samfinansierade forskarskolan Skolnära, samt gemensamma forsknings- och utvecklingsprojekt som syftar till att utveckla skolans såväl som lärarutbildningens vetenskapliga grund (Skolforskningsfonden). Allt samarbete som sker inom de olika nivåerna i nedanstående figur bygger på idén att utveckla ny kunskap genom att knyta samman verksamheterna i skola och akademi, arbetsliv och utbildning, under hela yrkeslivet.

Ytterligare ett steg inom denna samverkan togs i och med att HDa ingick i den statliga försöksverksamheten med övningskolor och övningsförsolor hösten 2014, med syftet att hitta former för ett ännu tätare samarbete med huvudmännen. Ett uttalat mål med försöksverksamheten vid HDa är att de skolor som väljs ut till övningskolor ska vara utvecklingsorienterade med utbildade handledare som tillsammans med de högskoleförlagda lärarutbildarna bejakar ett forskningsinriktat och beprövande

arbetsätt. Tanken är att lärarstudenter som lär sig arbeta forskningsinriktat under sin utbildning kommer att fortsätta att arbeta forskningsinriktat i sin egen lärarpraktik, och därigenom vara bättre rustade att möta förändringar i arbetslivet. Ytterligare ett syfte med försöksverksamheten är att övningsskolornas delade utbildningsansvar ska genomsyra hela skolan under studenternas hela utbildning, inte bara handledarens klassrum under VFU:n, och att de verksamhetsförlagda lärarna även medverkar i övriga ämnesdidaktiska och utbildningsvetenskapliga kurser för att stärka arbetslivets perspektiv (se avsnittet Utbildningsmiljö ovan).

Det senaste exemplet på ett samverkansprojekt inom lärarutbildningsområdet som bygger vidare på erfarenheterna av övningsskoleprojektet är den försöksverksamhet med s.k. arbetsintegrerad lärarutbildning som HDa bedriver i samverkan med ett tiotal skolhuvudmän inom PUD-regionen. Projektet initierades av huvudmännen i syfte att rekrytera fler lärarstudenter till de verksamhetsområden där de har störst lärarbrist. Projektet är fortfarande i sin linda då de första studenterna påbörjade sin utbildning hösten 2017, men bygger på idén om att lärarkompetens bäst kan utvecklas genom en kontinuerlig koppling mellan teori och praktik under utbildningens samtliga delar, dvs. inte bara under VFU:n utan även under de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna och kurserna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Utbildningens utformning bygger också på internationell lärarutbildningsforskning och omfattande utvärdering av vår egen lärarutbildning, inte minst återkommande synpunkter från våra alumner.

Arbetslivets perspektiv i utbildningen stärks också genom den omfattande fortbildning av verksamma lärare som bedrivs på uppdrag av Skolverket (t.ex. Lärarlyftet, Matematiklyftet, Läsllyftet) såväl som av skolhuvudmännen (t.ex. digital kompetens och programmering). De många mötena med verksamma lärare ger lärarutbildarna en god inblick i de specifika utmaningar som lärarstudenterna kommer att möta i arbetslivet.

Ytterligare ett sätt att säkerställa utbildningens användbarhet, och att studenterna efter examen är väl rustade att möta förändringar i arbetslivet, är genom de återkommande alumnenkäter som beskrivits ovan. Då över 90 % av våra alumner får anställning som lärare direkt efter examen får vi genom dessa enkätsvar en god värdemätare på hur väl vår utbildning förbereder för yrkesverksamheten. Utbildningens användbarhet framgår också i samband med de dialogmöten som representanter för PUD och lärarutbildningen genomför varje år tillsammans med skolchefer och rektorer inom respektive partnerkommun. Vi får då möjlighet att följa upp hur väl våra studenter under VFU:n, och våra alumner när de fått anställning, klarar av arbetslivets utmaningar.